

Fjerde Aargangs tredie Hefte.

I.

Det Lisiendablfke Legat.

Dette i sig selv, og ved den dermed tilfugtede Nytte for danske Vønder og Haandværksfolk, vigtige Legat, er blevet endnu vigtigere ved den Meie, det har kostet Regieringen, efter mange Aars Mellemhandling, at bringe det saa vidt som det endeligen er kommet, og ved de mangfoldige af Testator brugte Konfigreb og Omveie, for at faae sin Gave omsider giort til Intet, efter at han havde opnaact alle de Fordeele for sig og sin Familie, hvortil hans Gavnildhed maatte fra Begyndelsen ene sigtede. Jeg siger maatte; thi omendskiøndt man ikke kan undslaae sig for denne Tanke, naar man læser den af sal. Conferenceraad Hübner efterladte Beretning om dette Legats Historie — hvilken jeg strax skal meddeele; — saa kunde dog vel ogsaa den hemmelighedsfulde og intrigante Omgangmaade, hvorpaa Hübner gif frem i denne Sag, og selv de udsagte Emigrerier, hvormed han i et Brev over det andet søgte at sængle den gamle forsængelige, men tillige høist vanskelige og særindige Mand, have i hypokondriske Dieblikke opvakt nogen Mistanke hos denne, som kan have indgivet ham Ideer, han tilforn ikke havde tænkt paa.

Hübner var tilfældigvis, og som Universitetets Rector kommen ind i denne Handel; men vidste siden at beholde den og trække den til sig alene med Consiistoriums Udelukkelse, da han saae, at her var Leilighed til at bramme med sine politiske Indsigter, og med den Underhandlingsgave, han tilforn skal have vist i Rigets Prinder i Syvaarskrigen ved sit Ophold i London. Om ikke ogsaa nogen Hensyn til personlig Fordeel og Belønning for en saa vigtig Sags lykkelige Udførelse, skulde have været med i Spillet, og virket paa hans Handlemaade, tør jeg ikke nægte, da Forsængelighed og Egennytte synes at have været Hovedtrækkene i Mandens Character. Nok! han drev denne forviklede Sag fra 1772 indtil 1779 med Regieringens største Misfald, som intet Skridt gjorde uden at spørge ham til Raads, og næsten i alle Tilfælde lod sig lede af hans Raad og Forslag. Hvor utrættelig han har været i denne Negotiation, vise best hans efterladte og i Stervboet foresundne Papire, af hvilke de denne Sag alene vedrørende beløbe sig til 144 Nummere. Jeg har udbedet mig disse Documenter til Afbetiening af Hof- og Stadsrettens Skifte-Commission, og deriblandt fundet en under 27 Mai 1779 til det Kongl. danske Cancellie indgiven Erklæring over Legatets Fremgang i ovenmeldte Tidrum. Det er denne Erklæring, jeg her lægger til Grund for Legatets Historie. Originalen deraf findes i det danske Cancellies Archiv, hvor jeg har sammenlignet den

med Concepten eller Copien i Stervboets Papiere, saa vidt, at jeg har fuldkommen overbevist mig om, at den er aldeles overensstemmende med denne. Jeg har omhyggeligen efterseet de paaberaabte Brevfaber og Documenter, og kan forsikre, at ingen Factsager i Erklæringen anføres, som jo kan godtgjøres af disse. For alle Forfatterens Betragtninger, Formodninger og Raisonnements, vil jeg ikke staae til Ansvar.

Endnu maa jeg ei forbigaae at anmærke—hvilket desuden kan fiennes af den hele Tone, hvori denne Erklæring er skreven—at Forfatterens Hensigt ikke har været at give Cancelliet Underretning om Legatets Fremgang og daværende Tilstand, hvilken ikke kunde være det, efter den manganarige Correspondents med Hübner denne Sag angaaende, ubekjendt; men allene, ved at sætte denne vidtløftige Handel i sit fulde Lys, at motivere de Forslag, han efter Cancelliets Opfordring gjør Regjeringen for at faae denne Sag omsider paa en anstændig Maade bragt til Ende, efter at Hovedavringen, paa Grund af et i Consul Hansen de Liliendals Stervboe foresunden Codicil af 13 Mai 1776, og hans uindfrankede facultas testandi, havde krævet de 10,000 Rdlr. af de allerede til Universitetet betalte 20,000 Rdlr. tilbage, da man ventelig ikke med Anstændighed kunde have beholdet de øvrige 10,000 Rdlr., og altsaa det hele Legat, hvormed man i saa mange Aar havde haft saa stort Bryderie, gandske var gaaet til Grunde. Med Hensyn hertil bør denne Erklæring læses, og altsaa mere som en politisk Deduction af Statsretten, end som en historisk Beretning, endskjøndt den, for at blive det første, maatte tillige indeholde Legatets Historie.

”Allerunderdanigst Erklæring og Betænkning den Liliendahl'ske Sag angaaende, efter Kongl. allern. Befalning forfattet og fremsendt med 5 Bilage *) Kiøbenhavn, den 27 Mai 1779.”

”Allerede i Kong Christian den Siettes Tid skal Friderich Hansen af Helsingør, der havde oprettet eller tiltrædet et Handelshuus i Bordeaux, have søgt at finde Hoffets Bevaagenhed, ved at forestille, at de af ham udenrigs, i ugift Stand, forhvervede Midler efter hans Død vare bestemte til almindelig Nytte i Fædrelandet. Om han i Folge deraf er bleven udnævnt til Consul i Bordeaux, veed jeg ikke med nogen Visshed.

”Derimod er det meget vist, at bemeldte Consul Hansen, under Friderich den Femtes glørværdige Regjering, fra Tid til anden haver fornyet de selvsamme Løfter og Forestillinger; hvorved han omsider opnaaede, at han, i Hensigt til Statens forventede Nytte, af høistbemeldte Konge blev ophøiet i Adelsstanden under Navn af Liliendahl. Ved dette Adelskab, som ved det danske Gesandtskabs anbefalede Megling ved Hoffet i Versailles, i Frankerig formelig blev vedkiendt, erholdt Consul Liliendahl anseelige Fordeele; hvilke han og i hans Ansøgning havde anført som virksomme og nødvendige til hans forehavende Stiftelsers Sværksættelse. Disse Fordeele bestode fornemmeligen deri, at han for en maadelig Pris kunde tilkøbe sig tvende i Nærheden af Bordeaux beliggende Godser, der ere Frances-Gieft, hvoraf enhver nye Besidder, som ikke er adelig, ved Tiltrædelsen maa svare en umaadelig Recognition, og siden store aarlige Skat-

*) Disse Bilager har jeg vel ikke fundet ved Erklæringen selv, men de vigtigste deraf findes dog i Stervboets Papiere, hvoraf jeg vil meddeele dem som synes fornødne til Beretningens Oplysning.

ter; hvilke begge Dele bortfalde, naar acquirens er af agnosceret Adel. Efterat dette saaledes var bragt i forønsket Rigtighed, fornam man i mange Aar intet videre til det foransjorte Liliendalske Tilfagn."

"Omfrider begyndte Consul Liliendahl, for omtrent 8 Aar siden, en Brevvevling om hans Stiftelser med Professor Krazenstein, hvilken han, som mig er berettet, forvekslede med hans Broder sal. Cancellie-raad Krazenstein, der paa hans Rejser med sal. Grev Neidentlow, havde været i Bordeaux. Denne Correspondents endtes med Liliendahls Begjæring, at Professor Krazenstein vilde komme til Bordeaux for at afgjøre Sagen; da han havde besluttet, til Consistorium at overdrage hans forehavende Stiftelsers Bestyrelse. Endskjönt et slikt Forlangende, uden mindste Forvisning om Fremgang eller Skadesløsholdelse, syntes vel meget; saa blev det dog, med den høieste Regjerings Samtykke, strax efterkommet. Men Rejseren faldt saaledes ud, at Prof. Krazenstein og Liliendahl i største Uvenskab filtes ad, og den første kom med uforrettet Sag tilbage."

"Nogen Tid derefter valgte Consul Liliendahl en heel forskiellig Vej til sine Forslags Anbringelse. Han tilskrev nemlig Legationstraad Schütze i Paris, som Hoffets da værende Charge d'Affaire, om sit Forsæt at gjøre betydelige Stiftelser i Dannemark. Denne nye Bending blev jeg, i Anledning af et andet Forsald*), snart underrettet og tillige anmodet om, at antage

R 2

mig denne Sag, der syntes at udkræve omhyggelig Behandling, samt nogen Erfaring i de franske Forsatninger. Pligt og tilvant Jær for Landets Tjeneste overtalede mig letteligen til ikke at sje den sig viende Møie, for efter Evne at fremme et patriotisk Værk, der havde Anseelse af at blive meget fordeelagtigt for det Almindelige. Men da jeg kjendte Liliendahls saare vanskelige, vægelsindede og hensigtsfulde Character; saa holdt jeg det for tienligt, at lade Sagen noget mere modnes i Legationsraad Schützes Haand, og imidlertid at være betænkt paa en Plan, hvorefter man kunde forebygge, at Liliendahl ikke længer ved blotte Løfter skulde tilvende sig Hoffets naadefulde Belgierninger, og saaledes fremdeles alene opnaae sine personlige Hensigter, hvilke jeg af det forbigangne vist formodede atter at være stulte under disse nye Bevæggelser. Imidlertid anmeldte jeg strax den hele Sag med alle sine foregaaende og nærværende Omstændigheder, for de Høi-Kongelige Personer selv, som med sædvanlig Mildhed værdigede at anbefale mig Sagens Drift, med naadigst Løfte om kraftig Understøttelse."

"I saadan Forsatning var Sagen, da Consul Liliendahl (som blev et Slags Ligegyldighed vaer, og derfor, uden at mærke, at dette just var det dermed tilsigtede Niemeed, besluttede selv at komme nærmere til Maalet) indsendte sit i Bordeaux under 24 August 1772 oprettede første Testament **). Dette Testa-

*) I Anledning af en Samtale med Hs. Er. Greve von der Osten, da værende Minister for de udenlandske Sager, som talte til ham derom paa en Tid, da han var Rector ved Universitetet. Saa forklarer han det i et Brev til Consul Liliendahl af 14 Marts 1775.

Udgiveren.

**) In Originali blandt Hübners Papirer; men da det Aften er blevet casset og tilfidesat ved det fornpebe Testament af 23 Sept. 1773. hvilket er blevet antaget som det eneste efterrettelige, saa finder jeg ufornødent at anføre samme. Dets Indhold kan desuden erfares, saavel af den Extract, Hübner meddeeler deraf, som af den Kongl. Bevilling om Befrielse fra Procentskatten af 5 Noobr. 1772, hvoraf jeg lader følge Afskrift, sub Lit. A.

Udg.

ment, tilligemed en Skrivelse til Consistorium, blev mig, der imidlertid var bleven Universitetets Rector, efterat det først ved Hr. Greve von der Osten, som da værende Minister for de udenlandske Sager, i Cancelliet til Eftersyn havde været indleveret, tilskillet. Ved samme var Testatoris i Bordeaux boefatte Broder søn og Consul Adjunctus, Jacob Herman Hansen, indsat til Universalarving, med Paalæg: at han først af Boet, saavidt det af Testator selv i levende Live ikke maatte være fæet, skulde udrede 36000 Rd. dansk Courant til de danske Stiftelser; hvis Forvaltning tillige overdrages til Consistorium, som, i Overensstemmelse med Kongl. Majestæts allernaadigste Belbehag, ved en af Testatore forlangt formelig Revers, eller saa kaldet engagement preliminaire, havde paataget sig denne Forvaltning efter Testamentets Forfæst. Samme Forfæst medførte end videre væsentligen: at Testator for hans egen Livstid forbeholdt sig selv Renterne af den legerte Capital, eller den Deel deraf, som han selv fra Tid til anden til Consistorium maatte lade udbetale; og at bemeldte Renter, naar den hele Capital efter hans Død af Universalarvingen var bleven Consistorio tilskillet, skulde henfalde, og ligeledes ad dies vitæ nydes af tvende hans navngivne Paarørende, efter hvis dødelige Afgang Capital og Renter først skulde anses som legata publica og anvendes til hans Stiftelsers Drift efter Testamentets Forældning m. v."

"Ifølge det Foregaaende var det min Pligt, ufortøvet at underrette Hoffet om alt dette; hvorefter jeg

strax meddeelte Consistorio disse Papirer, samt siden fremlagde samme in confessa, med behørig Dictatur og Forklaring ad Protocollum. Ved hvilken Leilighed, ligesom ofte forhen, yttredes den Meening, at endskiøndt man nu havde et Testament med Løster og Papirer, Testatoris vanskelige og ustadige Sindelag, uagtet al anvendt Flid og Overlæg, vilde giøre det til en umuelig Sag, at bringe nogen Deel deraf til Virkelighed."

"I øvrigt er herved endnu at mærke den betydelige Omstændighed, at Testator ved forebeldte hans første Testaments Indsendelse tillige foreskillede: at han, for at være vis paa, at hans danske Legata, ifølge hans usoranderlige største Villie og Hensigt, i sin Tid ene og alene vilde blive anvendte til hans Stiftelsers Drift, maatte udbede sig et Kængelig Frihedsbrev, hvorved bemeldte hans Legata til evig Tid maatte fritages for alle ordentlige og overordentlige Skatter og Paalæg, af hvad Navn nævnes kan. Endskiøndt denne heel usædvanlige Betingelse ikke kunde tilstaaes uden i Kraft af en udmærket høi Kongl. Naade; saa blev den dog ved Hs. Majestæts landsfaderlige Mildhed og Hs. Kongl. Høihed Arveprindsens naadigste Understøttelse, strax bevilget, og det forlangte Frihedsbrev under 5te Nov. 1772 in optima forma udstædt, saaledes som den deraf herved medfølgende Copia fidemata udviser *), hvoraf jeg efter Befalning uden Ophold tilsendte Testatori en ligeledes bevidnet Afskrift, tilligemed en fransk Oversættelse til hans Eftersyn og Forvisning **). I denne Bevilg-

*) See Bilaget Lit. B.

11 d g.

**) Med denne Bevilgning skrev Håbner til Consul Hansen de Liliendahl under 10 Nov. 1772. Da dette Brev er det første, som Håbner skrev til Testator, og hvorved han lagde Grunden til den Fortrolighed, som denne gamle bankelige Mand indtil sin Død vidste for ham, holder jeg det for vigtigt nok til at anføre iblandt Bilagerne Lit. C. Man lærer deraf at kiende den fine og i offentlige Sagers Behandling drevene Mand, der vidste at betjene sig af alle de Fordeele, hans Situation tilbød ham, for at indsmigre sig hos den Gamle, og derved at forvise sig desto mere, om at beholde denne Sags Drift, endog efterat han var fratruadt Rectoratet.

ning findes de legerte og for alle Skatter fritagne Capitaler, med deres særskilte Bestemmelser efter Testamentet, som fastsatte Donationer, nœiagtigen og udtryffeligen opregnet; hvorved høibemeldte Bevilgning i mine Tanker tillige kan og bør ansees som en Kongelig Confirmation paa den Deel af Testamentets Disposition, der er disse danske Legata betreffende. Heraf skyder, at meer bemeldte, ved Kongl. Myndighed paa Ansøgning stadfæstede Legata, bør være usorandelige, og at Testator, ved at begiære et saadant Imminutetsbrev, som en Betingelse, der udkrævedes til at giøre hans formelige Stiftelsers fuldstandige Jværfattelse vis, fri og til evig Tid ubebyrdet, selv frivilligen, saavidt oftebenævnte Stiftelser angaaer, haver indskrænket den ham ellers allernaadigst forundte amplam testandi & codicillandi facultatem: allerhelst da han ei alene, som meldt er, selv haver giort indskændig og motiveret Ansøgning om sliq Bevilgning in materia, samt vedkiendt samme in forma ved Skrivelse af 23 Marti 1773, men endog selv i nogle Aar haver nydt Virkningen af denne Skattefrihed, ved at modtage de fulde Renter af hans, siden til Consistorium udbetalte, 20000 Rdlr. Jeg forbigaaer adskillige af Testatore i vores idelige og næsten uafbrudte Drevvexling, ytrede Løfter om at forsøge hans Stiftelser, og navner alene den udtryffelige Erklæring, i hans Brev af 3 Juli 1773, at han, saasnart hans meget syge Universalarving forlod Verden, strax vilde formere hans danske Legata med 20000 Rigsdaler."

'Saaledes syntes de længe nok omhandlede Liliendahl'ske Stiftelser nu for det første at være bragt i et Slags Orden og Rigtighed med Haab om videre Fremgang, da Universalarvingen Herman Hansen i Bordeaux den 10 Juli 1773 ved Døden afgik. Dette Dødsfald gjorde et nyt Testaments Oprettelse nødvendig; og ved denne Leilighed fremkom Testator med nye Ansøgninger og Betingelser, uden hvilke, som han

berettede, han ikke vilde være i Stand til at lade de ved hans første Testament bestemte danske Legata usorandret vedblive i det andet. Han forestillede nemlig: "at han havde udseet sin Broderdatter og hendes Mand, Supercargo Friderich Friz, til hans Universalarvinger i den afdøde Hansens Sted; at hans egen Formue ved anseelige Tab i Handelen i det afvigte Aar var formindsket; at denne Forringelse endda vilde blive betydeligere derved, at hans Godser ved Bordeaux vilde miste den tredie Deel af deres Værd, naar Friz efter hans Død ved deres Tiltrædelse skulde svare den dermed forbundne umaadelige Recognition, og siden de deraf gaaende svære aarlige Skatter, hvilket vilde foraarsage, at han af Doet umueligen kunde udrede de til Danmark legerte 36000 Rigsdaler: at han derfor maatte bede, at bemeldte Friz maatte vord nobiliteret, og hans Adelskab ved Hoffets Understøttelse i Frankrig vedkiendt; hvorved de foransorte, Doet overmaade svækkende Udgifter vilde bortfalde." Han forestillede end videre: "At han selv var gammel og svag, og derfor behøvede en adjunctum, der ei allene kunde være ham behjælpelig i Embedet, men og i Tilfælde af hans Død, som han snart maatte vente, kunde have Tilsyn med Doet, og især paaagte hans danske Stiftelsers Forv, at benævnte hans Arving Friz dertil i alle Maader var beqvemlest, og at han derfor ligeledes maatte bede, at samme maatte vord ham i Consulatet cum jure succedendi adjungeret; hvorved han vilde være ved Haanden til strax at antage sig Doet, samt at besørge de til Danmark bestemte Capitalers nye Udbetaling m. v. Alt dette havde Liliendahl ligeledes korteligen anført i en mig tilsendt Skrivelse til hans Departements Chef H. Cr. Hr. Geheime Stats-Minister Grev Bernstorff."

"Da jeg imidlertid havde nedlagt Rectoratet, og endda ikke var udnavnt til Ephorus for de Liliendahl'ske Stiftelser; hvilket ei heller behøvedes, siden her end-

nu ikke var noget for Consistorium at forestare: saa maatte jeg paa min Side herudi alene handle som Patriot og som Liliendahls Ven, der havde hans Tillid; samt i Kraft af den ovenanferte Befalning at besørge dette almennyttige Værks Fremme *). I saadan Egenkab og af denne meget gyldige Anrsag androg jeg derfor disse Forestillinger umiddelbar for Hoffet, og modtog den opmuntrende Forsikring, at det Anmeldte skulde tages i naadigst Betragtning, til al muelig Befordring. Herpaa tilskrev jeg Liliendahl: "at jeg ikke vidste at anføre nogen syndig Anrsag til Friz's Nobilitation, uden alene Consulens Begiering; og at det endog var vores Regierings-Collegier forbuden at forestille Expectanz-Memorialer: men at jeg alligevel havde god Grund til at haabe, at hans Ansøgninger, som nødvendige Midler til hans Stiftelsers bestandige Vedblivelse, vilde faae Fremgang, naar han selv vilde giøre noget betydeligt, der kunde forvise os om, at disse Stiftelser bleve urykkelige; hvilket best kunde see, om han vilde behage at lade den hele legerte Sum, eller i det ringeste den største Deel deraf, til Consistorium udbetale, under de forhen vedtagne og i den nye Udskælselse vedblivende testamentmæssige Vilkaar."

"Over den Testatori herudi meddeelte Forhaabning ytrede han vel, ved Skrivelse af 14 Sep. 1773. sin Fornøielse, men erklærede tillige: at det ikke var

nok til hans Attraaes Opfyldelse, at Friz blev nobiliteret og ham i Consulatet adjungeret; men at han end videre maatte bede, at hans da i Bordeaux varende anden Neveu **Friderich Hansen**, maatte werde bemeldte Friz som Successor substitueret; hvorved han alene kunde være vis paa, at i Tilfælde af Friz's Død, en af hans nærmeste Slægt vilde være tilstede og antage sig hans Sager, naar han selv ved Døden afgik." Han lagde til: "at naar alt dette snart og tilforladeligen var accorderet, hvilket han med en usædvanlig Indstændighed bad mig bære Omsorg for, vilde han inden en seie Tid, til Consistorium lade udbetale den hele Sum af 36000 Rdlr., i Haab at denne Capital her vilde blive udsat til $4\frac{1}{2}$ pro Cent aarlig Rente." De øvrige hertil søiede Løfter af mindre Værdighed **) fortiene her neppe at nævnes.

"Jeg afspagde strax herom min underdanigste Rapport, med den Oplysning: at Hansens, for hvilken Substitution forlangedes, var efter Beretning, meget sygelig og 56 Aar gammel, og at derimod Friz, hvis Successor han skulde være, var en frisk Mand i sin feireste Alder; at selgeligen denne Ansøgning i Grunden intet betydede, men allene kunde anses, enten som en overdreven Forsigtighed, eller som en blot Virkning af et indfaldsfuldt Sindelav, og at, hvad pro Centerne angik, det forlangte gierne kunde tilstaas vilkaarligen, isald nemligen saa høie Renter

*) Man bliver let den Forlegenhed vaer, hvormed H. her søger at besmykke sin Dmgang, at han uden Consistoriums Vidende og Guldmagt bliver ved paa egen Haand at drive denne Sag, efterat han ikke længer kunde giøre det som Universitetets Rector. I hvorvel man seer tydelig, at Liliendahl længe stod i den Tanke, at Hübner havde Consistoriums Guldmagt til alt hvad han foretog sig, og at han skrev og handlede i dets Navn. Udg.

**) Disse Løfter bestode i en Gave, som skulde være bestemt for Hübner selv, men som Liliendahl ikke siger, hvori den skulde bestaae. Hübner svarer derpaa meget fint: "Quant à ce que Vous me destinez particulièrement, je Vous en ai déclaré mon sentiment dans une de mes précédentes. Ainsi, si Vous voulez m'envoyer une marque de Votre amitié, que ce ne soit, je Vous en prie, rien qui ait une valeur intrinsèque." Om der siden noget vankede, er mig ubekendt, og næsten skulde jeg tvivle derom. Udg.

her kunde faaes, siden dette ikke kunde ventes; hvilket alt sandt naadigst Misfald. I Folge heraf tilmeldte jeg Testatori under 5 October: at endog Expectants-Ansøgnings Forestilling var forbuden, og at derfor en Substitutions Erholdelse, som her næsten var uden Exempel, vilde være en overmaade ndmærket Naadbevisning; samt at Pengeprisen ved vore Love var fastsat til 4 pr. Cento: men at man, uagtet alt dette, dog kunde vente hans Ansøgninger, som Betingelser for hans Stiftelser, accorderet, naar han efter Løfte, tillige lod udbetale de 36000 Rdlr., hvilke da, isfald saa høie Nenter her kunde have, skulle udsattes efter Begjæring. Til den Ende udbad jeg mig Underretning om, til hvad Tid omtrent saadan Betalning kunde formodes, at Consistorium derom i Tide kunde advares, og estersperge et sikker Pandt i Jordegods. Ved samme Brev tilkiendegav jeg: at, da Ansøgningerne ikke kunde bevilges, uden ved formelig Forestilling til Kongen i behørig Orden, og de, der dog maatte foredrages i Sammenhæng, henbærede under forkiællige Regierings Dicasteria; saa var det rettest, at han derved henvendte sig til Hs. Ex. Greven af Bernstorff, der, som selv Statsminister og hans Departementschef, best kunde, og uden Tvivl vilde behage at gjøre denne Forestilling; eftersom han havde bevidnet sin behynderlige Fornøielse over Stiftelserne, der havde det sielne Fortrin, at de sigtede til at oplyse Bindskibelighed i Landet, og at understøtte, ikke en ørteløs, men en arbeidsom Uformuenhed."

"Maaske var det i Anledning af denne sidstnævnte Erindring, at Liliendahl overdrog sin sædvanlige Mandatarium, Conf. Raad Fabricius her af Staden, til hvidbemeldte Minister at indlevere en formelig Memorial, hvilken Hs. Ex. bragte til Forestilling,

og erholdt den Resolution: "At alt det Forlangte skulde accorderes, naar man havde noget Væsentligt og Betydeligt, der kunde tiene til Forsikring om, at de giorte og anmeldte Stiftelser vare alvorlige og bleve bestandige."

"Allerhoistbemeldte Resolutions egentlige Datering er mig ubekendt. Men omtrent paa samme Tid eller strax derefter indløb et Brev fra Consul Liliendahl under 9 Oct. med Beretning: at det var ham for det første umuligt at udbetale de 36000 Rdlr., men at han maatte nøies med strax at lade betale 20000 Rdlr., hvilken Betalning han havde overdraget til Friis ved hans Ankomst fra Bordeaux her til Staden paa hans Vegne at besørge; imod Consistorii formelige Qvittering, hvis fornødne Indhold bemeldte Friis var underrettet om. Derimod lovede han uden Forhaling at hidsende hans til Universitetet legerte Bibliothek, som allerede blev indpakket for at bringes om Bord paa et snart hertil afgaaende Stib, hvis Connoissement lybde paa Friis, der skulde modtage og aflevere bemeldte Bibliothek til Consistorium, hvilket og skeede *).

"Ikke desmindre gjorde den anførte Redfattelse af den lovede Pengesum, at jeg skyndte mig med, til Hs. K. H. Arveprindsen at faae indleveret en allerunderdanigst Forestilling, hvorved jeg i Forveien indberettede den forommeldte pludselige Formindskelse af den forderligst betalelige Sum, samt anførte de Liliendahlske Ansøgninger og deres Bevilling med de til begge bevægende Marsager; og dernæst anholdt om Tilladelse at bede: 1) at saavel i Adelsbrevet som i begge Bestallinger udtrykkelig maatte indføres og meldes: at enhver af disse Venaadinger bevilgedes paa Consul Liliendahls indskændige Begjæring, som en Betingelse

*) Dette Bibliothek som staaer paa Universitetsbibliotheket for sig selv, bestaaer ikkun af 757 Bind, alle Franke, og største Deelen historiske og belletristiske.
Udgiveren.

til Fordeel for hans giorte nyttige Stiftellers testamentmæssige Beblivelse, 2) at det allernaadigst maatte befales, at ingen af de trende resolverte Expeditioner skulde udleveres, førend enten Consistorium, om det saa vilde, eller jeg som dertil auctoriseret, til vedkommende høie Collegier skriftligen havde indberettet, at Bibliotheket var afleveret, og at de 20000 Rdlr., ifald denne Sums Modtagelse, som for det første tilstrækkelig, blev approberet, virkeligen vare betalte. Jeg udbad det første af Forsynlighed, at det i alt Fald kunde tiene til et klart og unegteligt Devis paa, at Stiftelserne ere contractmæssige, og at de derfor ex capite pacti mutui & bilateralis bør være og blive usorandret: og jeg anholdt om det sidste, at Liliendahl ikke atter ved blotte Løfter skulde opnaae sine Privathensigter, og siden rejse Banfæligheder til hans Stiftellers Indskrænkning, eller maasse aldeles Opbrævelse." —

"Til denne Forestilling seiede jeg under 28 Nov. 1773, en allerunderdanigst Betænkning, af Indhold: At det, i Betragtning af Liliendahls særstindige høie Alder, og hans igientagne Løfter, om endnu at forsøge hans danske Legata, ikke syntes raadeligt at affordre ham selv nogen videre Forpligtelse, men at det derimod var heel gierligt, at Friis, der fornemmeligen vilde hæfte Frugten af den hele Handel, blev paalagt nogen Forbindtlighed, til Stiftelsernes og Statens Fordeel: at jeg derfor henstillede, om jeg skulde have Fuldmagt til, af bemeldte Friis, til behørig Aflevering, at modtage tvende Reverser, til hvis Udstedelse han, paa min Anmodning havde viist sig villig, og hvoraf den ene skulle være en Forkrøvning, der forbandt ham til, inden 3 a 4 Maaneder, at tilstille Consistorio de 20000 Rdlr., hvis Udbetaling hans Onkel til ham havde overdraget; med Løfte, at han, saavidt det var i hans Evne, vilde bære Omsorg for, at de resterende 16000 Rdlr. ligeledes bleve erlagte.

Og da Friis allerede var en riig, og snart vilde blive en endda rigere Mand, hvis anseelige Midlers Forværelse udenlands ikke kunde være Staten ligegyldig; saa var den anden Revers bestemt til en Forpligtelse, at velbemeldte Friis, inden en vis beqvem Tid efter hans Onkels Død, med sin Familie og Formue vilde komme tilbage til Danmark, og der tage sin Boepæl. Disse i Forslag bragte Poster, hvilke jeg i en anden Forestilling, af 11 Januarii 1774 omstændeligere forklarede, bleve approberet, og den Kongelige Resolution derom blev mig siden igiennem det høilovlige Cancellie tilmeldt."

"Imidlertid var det i Bordeaux under 23 Sept. 1773, fornyede Liliendahls Testament *) indloben, og mig den 9de Novb. næstefter leveret; tilligemed et Brev til mig af 5de Oct., der atter gienkaldte det forhen giorte Løfte om 36000 Rdlr. Udbetaling, og paa nye nedsatte somme til 20000 Rdlr."

"Ved Testamentets usorhalede Giennemlæsning erfarede jeg, at dets Disposition i Henseende til vore danske Legata ellers væsentligen var den samme, som i det første Testament; undtagen at de tvende i det første navngivne Legatarier af Testators Familie her fandtes formerte med en tredje, der efter Testatoris Død ligeledes paa Livstid skulle nyde Renterne af Capitalen, førend samme til Stiftelsernes Gvæksættelse og offentlig Nytte kunde anvendes. Denne uventede Omstændighed anmeldte jeg strax for den høieste Regering og Cancelliet, samt tilkiendegav samme for Consistorium, med Forespørgsel paa høieste Sted: hvorledes man sig derved havde at forholde? Og om man kunde lade dette usfordelagtige Tillæg med saa meget andet upaataalt passere, for engang at faae Ende paa Sagen? Hvilket sidste blev bifaldet. Herpaa

*) Dette Testament leveres herefter, saavel i Original, som Oversættelse. 1188.

blev bemeldte Testament, efter at det til Eftersyn i Cancelliet havde været indleveret, Consistorio meddeelt, samt siden den 5 Marti 1774 in confessa ved sædvanlig Protokollering, behørigen agnosceret og afleveret, som af her vedhæftet Udskrift af Consistorii Protokol, kan erfares *)."

"Med saadan Forsynlighed og Omhu er dette fornede Testament af 23 Sept. 1773, i det søstes Sted af den høieste Regiering antaget, i Cancelliet samtlyt, samt saavel i Kraft deraf, som ved egen paa- lidelig Protokollering og offentlig Modtagelse af Consistorio vedkiendt som det eneste regulative, giældende og efterrettelige Instrument, til hvis Besodring og Vedblivelse alle af Kongen forlangte og bevilgte Wilkaar og Betingelser referere sig, og som især derfor er bleven den eneste Regel og Retsnor, hvorefter Consistorium er forbunden at forvalte de Liliendahl'ske Stiftelser, i Følge den formelige Revers eller engagement preliminaire, det derom udstedt og fra sig givet haver."

"Den 27 Nov. 1773 tilskrev jeg Testator, i Gienfvar paa hans af 9de næst forhen: at endskiøndt han uventet havde gientaldet sit udtryffelige Løfte om alle 36000 Rdlr. Udbetaling, saa havde jeg dog god Grund til at troe, at alle hans Begjæringer og Betingelser vilde saae den ønskeligste Fremgang, naar han nu led udbetale de tilsidst lovede 20000 Rdlr., med vist Tilfagn om forderlig Tilføielse af det øvrige; ligesom og, naaget han i sit fornede Testament mod Formodning endnu længere havde udsat sine Stiftelsers Drist til Publici Nytte ved Tillæg af en tredje Legatarie, bemeldte hans Testament af den høieste Regiering i Naade var antaget, og ville, naar det kom tilbage fra Cancelliet, hvor det til Eftersyn var indleveret, uden Tvivl ligeledes af Consistorio formeligen vorde vedtaget."

"I Anledning af den Clausul, der var tillagden, paa Hs Excellences Greven af Bernstorfs Foreskilling, saaldne og de Liliendahl'ske Betingelsers Bewilgning betræffende Kongl. Resolution, blev jeg, under 18 Dec. 1773 fra Cancelliet, og siden ligeledes fra General-Oeconomie- og Commerce-Collegium, skriftligen tilspurgt: om jeg paa Consul Liliendahls Begne, kunde forskafe Sikkerhed for hans Stiftelsers Bestandighed? Hvorpaa jeg saasnart ske kunde, svarede: At dette ikke kunde bestemmes, førend en Kongl. Resolution paa en derom til Hs. Majestæt indgiven Foreskilling, var meddeelt. Denne Foreskilling, af forhen ansøgte Indhold, blev under 11 Jan. 1774 indleveret, og under 28 Feb. næstføter erholdt jeg, igiennem Cancelliet, Kongl. Befaling, at modtage de Fritziske Reverser, efter mit Forslag, hvilke da, tilligemed Bibliothekets Aflevering og de 20000 Rdlrs virkelige Udbetaling, skulle ansees som tilstrækkelige Bevis paa Stiftelserens alvorlige Villie at opfylde det øvrige, til Stiftelsernes uforanderlige Varighed. Hvorfor og naar alt dette var skeet, og af mig behørigen indberettet, de bevilligte Expeditioner, af vedkommende Collegier, kunde udleveres."

"Man kunde letteligen fristes til at troe, at det foransøgte havde været mere end nok, til at giere de 20000 Rdlrs Udbetaling useilbar. Men det næstfølgende vil vise, at Testators paasundstrige Hierte endnu vidste at reise anden Vanskelighed, og derved endnu paalagde mig endeel Overlæg og Møie, førend det foransøgte Formaal kunde opnaaes."

"Paa samme Tid, som Testamentet, var den nye Universalarving Fritz fra Bordeaux hertil ankommen. Han berettede: at hans Onkel vel til ham havde overdragen, at udbetale de 20000 Rdlr., men med Tillæg: at han først nøie skulle erkjendige sig, om det kunde skee med Sikkerhed? Hvorfor han endog var beordret, med vore navnkundigste Jurister at anstille

*) See Bilage Lit. E.

en formelig Consultation, hvis Resultat han skulde tilsende Testator, og vente hans Beslutning, førend den bestemte Sum maatte udbetales. Jeg foreskillede Fritz, at denne Commissions Iværksættelse var meget betænkkelig; og han blev snart vaer, at samme, med sine uvisse Følger, endnu kunde kuldkaste alt, fornemmeligen til hans Fordeel afgjorte. Han bevidnede derfor sin Forlegenhed, og bad mig om et godt Raad; hvilket han vilde følge. Jeg indsaar selv, at den ommeldte og her heel usædvanlige Consultation vilde gjøre stor Opsigt, og være fornærmelig for Consistorii Ansæelse; samt at det var uvisst, om ikke Virkningen deraf vilde tilintetgjøre, i det mindste meget hindre, Frugten af saa megen paa denne Sag anvendt Flid og Møie. Jeg søgte derfor at udtænke en Plan, hvor- efter den truende Uampe kunde afværges, og Capitalens Erlæggelse erholdes. Til den Ende tilskrev jeg Testator den 11 Dec. 1773: At jeg nu havde lært at kende hans valgte Arving; at jeg fornøiede mig over at finde ham særdeles omhyggelig i hans Sager; og at, endskiøndt hans Forsigtighed næsten syntes overdreven; saa ansaae jeg den dog som en stærden Dyd, fordi den bar Vidne om hans suldkomne Hengivenhed til hans Onkel og Belgjører, med videre. Herpaa forfattede jeg i Fritz's Navn, en udførlig Memoire, hvori jeg anvendte de mest overtalende Udtryk til at overtøide den vanskelige gamle Mand, at den forehavende Udbetaling med største Sikkerhed kunde skee. Jeg berettede ham den simple og betryggende Omgangsmaade, som derved vilde iagttages; og jeg stræbte med saa megen Omhyggelighed at forebygge alle Indvendinger, at det næsten syntes umuligt at flere Vanskeligheder kunde reises. Denne Memoire blev af Fritz understrevet, og med næste Post den 14 Dec. bortsendt. Denne Sagens Vending havde et lykkeligt Udfald. Testator som ikke saa nogen Udvei til videre rimelig Indsigelse, gav Fritz Ordre til de 20000

Ridlers Betaling, imod Consistorii formelige Qvittering, paa forhen forlangt Maade, og under dets store Segl: hvilken Qvittering bemeldte Fritz, førend han herfra afreiste, som med det forderligste skulde skee, selv skulde modtage, for at medbringe og egenhændigen at tilstille Testator samme ved sin Ankomst til Bordeaux."

"Herpaa modtog jeg de anordnede Fritz'ske Re- verser, og anmeldte i næste Confessu Consistoriali den 5 Martii 1774, den hele Sag, med Documenternes Fremlæggelse, ved behørig Erklæring til Protocollen. Ved Begyndelsen af denne Anmeldelse maatte jeg atter høre, at man om denne Handel giærne kunde protokoltere hvad man vilde, men at det dog altid vilde blive umuligt at saae nogen væsentlig Deel deraf iværksat; hvilken Paastand igientoges; indtil jeg, efter Dictaturens Orden, fremlagde Fritz's Forordning, der forbandt ham til, ikke inden 3 a 4 Maaneder, som afgjort var, men inden 14 Dage, at erlægge den lovede Sum; da Virkelighed bod Umuligheden at bortfalde. Efter at det ommeldte var tilført, blev ligeledes ad Protocollum besluttet: at den i det franske Sprog fornødne formelige Qvittering, som man bad mig forfatte, naar Betaling skeet var, paa forlangt Maade skulde udstedes; hvortil man, paa nogles Begjæring, søiede en forbindelig Taksigelse for haft Umage, hvilken Taksigelse, som min redelige Attraae at tiene Landet og Consistorium alene torde tilegne sig, jeg i øvrigt ansaae for en blot Virkning af Venkab. Da disse tvende sidstnævnte Omstændigheder læses i forberættede Udskrift; saa nævnes de her alene i Hensigt til det snart paafølgte."

"De 20000 Ridlr. bleve, endog inden den sidstbestemte Tid, imod Quastoris Interims-Bevis, til Universitetets Quastur, rigtig betalte; hvilket jeg, i Følge mig tillagt Besøling, strax tilmeldte vedkommende høie Collegier: hvorfra, i Kraft af den Kongl. Re-

solutions Bydende, saavel Fritz's Diploma, hvorved han, med hans Onkels Waaben og Navn de Liliendahl, blev optagen i den danske Adels, som og de toende Consul-Bestallinger, snart bleve udleverte."

"Hidindtil havde denne vidtloftige Sags Behandling alene været arbeidsfuld og møjsommelig, men nu begyndte den, uden Fornødenhed, at gøres mig saa besværlig, at Virkningen deraf endog havde stor Indflydelse paa min da begyndende og siden meget langvarig blevene Svaghed. Jeg vil ikke troe, at den uskyldige Fyldestgjørelse, som en god og redelig Kiøndt pligtsskyldig Handling medfører, eller min endnu meget usfuldkomne Fremgang i denne Sag, kan have opvakt nogens Fortrydelse. Men vist er det, at jeg fra den Tid af, da dette for ugierlig holdte Bærk saavidt var fremmet, som meldt er, derudi mødte mange og ofte nærgaaende Banskigheder, endog naar jeg var i en Tilstand, der syntes at æske Skaansel og Medlidenhed. Det første Derudi herpaa var følgende:

"For de modtagne 20000 Rdlr. skulde, endog efter Consistorii egen Beslutning til Protocolen, en formelig Qvittering paa forlangt Maade udfædes. Jeg opfattede derfor, efter Begjæring, et Udkast dertil, hvilket jeg til Vedtegnelse omsendte, tilligemed en veen Afskrift deraf i behørig Orden, at, isald Udkastet aldeles blev vedtagen, Udskædselen, ved blot Underskrift og Befegling, strax kunde skee. Dette Udkast kom med saa mange Forandringer tilbage, at det slet ikke mere svarede til det forlangte, og en til Indrykkelse tilsvøiet Protest gjorde det end videre bedre fikket til at opgive, end til at fyldestgjøre. Jeg forestillede en saadan Qvitterings Ubrugbarhed og Skadelighed. Man henholdt sig til sine Vedtegnelser. Jeg beraabte mig paa Consistorii Beslutning. Man svarede: At da ikke alle havde været tilstede ved samme; saa burde Sagen paa nye tages ad deliberandum; og da man maaske ikke var vis paa, at det intenderte Afslag

vilde finde Pluralitet, saa paastod man, at denne Sag ikke, som alle andre, kunde afgjøres per plurimum, men udkrævede unanimia. Jeg ansøgte derimod Consistorii vedtagne og sædvanlige modum procedendi; men uden Virkning. Jeg bør ikke betegne nogen af de Modsigende, især da de fornemste allerede ere bortdøde: men jeg maa bemærke, at alt dette, ved Circulation, Deliberation, Svar og Giensvar, borttog megen Tid. Imidlertid havde Consul Fritz-Liliendahl solgt sin Gaard, hvoraf han maatte udflytte. Han var og aldeles færdig til at afreise, hvilket hans Onkel ved hver Post med Instændighed drev paa: men da dette ikke kunde skee, før end han havde modtaget Consistorii bestemte formelige Qvittering; saa maatte han nodes til, med sin hele Familie, at indlægge sig i da levende Sieslers Væstgivergaard, allene for at oppebie samme. Denne Omstændighed, tilligemed den hele meget ubehagelige Sag, holdt mig fra alle Sider i nærgaaende Bekymring. Jeg vilde gjerne skaane Consistorii Ansæelse: men jeg maatte frygte for Stiftelserne, for den deraf i Vente værende Landets Fordeel, samt for det Ansvar jeg vilde paadrage mig, om jeg ikke tilfædsatte alle andre Betragtninger, for, saavidt endnu skee kunde, at betrygge det almindelige Beste. Jeg besluttede derfor endnu at gjøre et Forsøg, med et omstændeligt Promemoria til Consistorium, hvorudi jeg forestillede den hele Sags rette Beskaffenhed, Udskædselsens høie Fornødenhed, og de derimod giorte Indvendingers Ubetydelighed; med indstændigst Begjæring, ikke længer at forhale Expeditionen, for ikke at sætte mig i den ubehagelige Nødvendighed, at andrage Sagen paa høiere Steder, hvilket alt udførligen kan sees af bemelte P. M. selv, som den 17 April 1774 blev udstedt, og hvoraf en Gienspart her, sub Litt. C. findes vedhæftet *). Men, endskiøndt især

*) Denne Udskrift følger her Litt. C.

Hs Er. Hr. Geheimeraad de Stampe, i Anledning deraf, erklærede, at han ingen Deel vilde have i de onde Følger, som Opsættelsen maatte drage efter sig, saa var dog alt dette forgiaves. Jeg saae mig derfor tvungen til, i en underdanigst udbeden Urdients, at andrage den hele Sag for Hs R. H. Arveprindsen, med allerdygst Bøn: at Hs. R. Høihed vilde værdige at række de saavidt bragte Stiftelser Haanden, og derved tillige hielppe mig ud af den yderlige Forlæggenhed, hvori jeg befandt mig. Strax derefter, da man havde saaet at vide, at det var Hs. Majestæts Willie, at Udtrædelsen maatte skee, blev samme samtykt; endog et Par Dage forend den Kongelige Besaling derom kunde werde expederet, og under 7 Mai 1774, i de mest betryggende Udtryk indløb. I Følge deraf blev oftbemeldte Qvittering behørigen udsædt, og Consul Fritz = Liliendahl tilstillet som dermed usfortøvet afreiste.”

”Endskiøndt jeg indstændigen havde bedet Fritz = Liliendahl, at han ikke vilde underrette hans Onkel om dette ubehagelige Forsald; saa var det dog neppe at formode, at et saa længe vedvarende og her saa bekendt bleven Oprin vilde blive skint for ham. Jeg var derfor betænkt paa i Tide at udfinde et Middel, der kunde tiene til nogenledes, om muligt, at rette det som ikke kunde forekommes: og jeg fandt intet beqvemmere, end, uden at nævne det Foresaldne, ved snart paafølgerde, og til hans moralske Character sig passende, Beretninger og Forslag, at foranledige behagelige Udspreddelser; hvorved de gjorde usfordeleagtige Indtryk kunde jævnes, eller i det mindste, deres fulde Virkning hindres. Til den Ende tilmeldte jeg ham, med hvilken admærket Fornøielse alle sande Patrioter havde erfaret hans ypperlige Stiftelsers begyndte Sværksættelse, hvis Fuldbyrrelse vilde forplante hans Navn og hans Belgiovenhed til den sildigste Efterfølg. Jeg foreslog tillige, at forfatte en formelig

Fundats for hans Stiftelser, hvori hans fornyede og vedtjendte Testaments Disposition maatte lægges til Grund, og derefter, med modent Overlag, udvikles og forklares, hvilken Fundats, naar den, paa Ansøgning, af Kongen var confirmeret, vilde være en stedsevarende Lov for Stiftelserne, samt et Ureminde for Stifterens kloge Forsynlighed og Fædrenelandskærlighed. For at gjøre min nærmeste Hensigt hermed saa meget mere umærkelig, tilbageholdt jeg Forsættelsen af mit udtænkte Anlæg til næste Skrivelse. I samme foreslog jeg end videre: At jeg, ved vores hervarende berømte Konstner Prof. Preisler vilde lade Testators Portrait stikke i Kaaer, efter det Biste, som han selv i Paris havde ladet forfærdige, og lovet at tilsende os: af hvilke Kaaerskif Pladen stedse kunde blive ved Stiftelserne, og et Aftryk deraf, under Glas og i Ramme, tilstilles enhver af de Lands eller Haandsværksmand, der bleve ophiulpsne ved hans Legata, til bestandig Erindring om den ædelmodige Belgiorer, der havde understøttet deres vinstibelige Uformuenhed. Ved disse og flere deslige Tilmeldelser stræbte jeg at reise en, efter al Formodning, svækket Tillid og god Willie hos en Mand, der, i det ringeste i hans offentlige Beslutninger, noget nær kunde holdes for den ustadigste i hans Tid: og det syntes, at jeg virkelig havde opnaaet mit Formaal. Hans Svar vare meget forbindtlige; og han bisaldt først og fremmest den i Forslag bragte Fundats, hvilken han bad mig forfatte.” *)

”Imidlertid var Testators Helbred bleven saa svag, at han foretog en Reise til Badet, og Brønden i Bareses, hvorom han underrettede mig, med Tillæg: at hans Syn nu ikke mere tillod ham selv at un-

*) At denne Fundats endnu er kommen i Stand, skulde jeg tvivle paa. I sal. Hübners Ephori Rede det i det mindste ikke. Hdg.

der skrive hans Breve, hvorfor han havde befuldmægtiget hans Adjunctum Fritz - Liliendahl, paa hans Vegne at skrive, og underskrive samme; hvilket han lod mig vide til Efterretning. Det først ansøgte kom ikke ilde til pas; da min egen sygelige Tilstand paa samme Tid gjorde mig aldeles uvirksom, og tvang mig til, efter Løgernes Raad, at reise ud i Provindserne."

"Ved min Tilbagekomst foresandt jeg, under 15 August og 10 Sept. tvende Breve af Fritz - Liliendahls Haand; hvilke dels vare opfyldte med de forbindeligste Høfligheder, dels bevidnede Testators Længsel efter et Udkast til den i Forslag bragte Fundats. Jeg svarede under 8 October. Et Umulighed, grundet paa min usle Helbred og derved foranlediget Fraværelse, alene havde hindret mig fra at udarbejde bemeldte Fundats; at jeg endnu var saa yderlig slet, at jeg neppe kunde skrive, mindre skrive med Overlag; men at jeg dog nu havde udbedet mig Meddelelse af hans regulative Testament af 23 Sept. 1773, der var nedlagt i Universitetets Archiv, og hvis Disposition skulde lægges til Grund; for at anvende ethvert taaleligt Øieblik til meerbererte Fundatses Forfættelse, der udtrøvede Tid og Estertante, naar Dunkelhed og Ufuldstændighed skulde, som de burde, derfra udelukkes." —

"Under 24 Oct. næstefter modtog jeg en anden Skrivelse af samme Haand, ved hvis Giænnemlæsning jeg strax mærkede, at man nu maatte have funden Middelet til at betiene sig af givne Leilighed, til at sætte Testators desuden saare foranderlige Sind i nye Bevægelse. Han lod derudi tilkiendegive hans Forundring over, at Consistorium ikke havde tilmeldt ham: Hvor og hvoreledes de 20000 Rdlr. han havde ladet udbetale, vare udsatte o. s. v., med Tillæg i de forbindeligste Udtryk, at han heiligen ønskede og bad, jeg vilde, i Consistorii Sted, derom meddele ham nogen Underretning. Jeg svarede: At det ommeldte,

der ellers giærne kunde været skeet, ikke var skeet, fordi det ikke var sædvanligt, fordi ingen anden Stifter i lige Tilfælde havde forlangt det, og fordi han selv ikke tilforn havde ytret saadan Begjæring, men at jeg, efter Forlangende, med megen Fornøielse, kunde give ham den paalidelige Efterretning: at bemeldte Capital, imod første Panterrettighed, var udsat i et navngiven grevelig Moltke'sk Gods af tredobbelt Værd, til 4 pr. Cento lovformelig aarlig Rente; hvilken Rente til næste 11 Juni Termin første Gang, for et heelt Aar, blev betalet m. v. Af de foransøgte Ord: at det ikke var sædvanligt for Consistorium, til Stiftere at indberette de legerte Capitalers Udsættelse, uddrog Testator, hvilket jeg her strax for Sammenhangs Skyld nævner, siden den Slutning: at Consistorium ikke pleiede at giøre Regnskab for sin Forvaltning, og at det derfor var uvidt, om og hans Stiftelser i Fremtiden vilde forvaltes efter hans Testaments Forfættelse? Denne besynderlige Slutning viste tydeligen, at han, endog paa den sunde Fornufts Befordring søgte at ytre et Nag han havde til Consistorium, og at han til den Ende stræbte selv at stabe et Uhyre, som han kunde bestride."

"Hervaa fulgte under 29 Novbr. en anden meget forfættelig Skrivelse. Samme var fuld af Taktigheeder, med Erklæring efter mange Omstændigheder: at Consistorium, for havende Umage, strax skulde nyde Renterne af 4000 Rdlr. Dette paa næst forrige Formæling saa hastigen følgende Galanterie, forøgede min Mistanke om i Giærde varende betydeligere Naafund, hvortil alt dette ikkun var en Forberedelse; og jeg tænkte dermed: Times Danaos, & dona ferentis. Ikke desmindre gjorde jeg mig alvorlig Umage for, ved tvende meget udførlige Skrivelser, at betage Testator al Tvivlsmaal om hans Stiftellers visse Sværksættelse, efter hans vedtagne Forfættelse. Hvorhos jeg tilkiendegav: at jeg var saa overbevist om

samlige Consistorii Næstindighed, at han sikkerligen kunde troe, det vilde ligesuldt i Kraaft af udsædt Nevers, have besørget hans Legata og deres anordnede Tare, om han end ikke strax havde tillagt samme de sidstnævnte Renter, hvilke, som han vel selv kunde skønne, ikke kunde være af nogen bestemmende Betydning for saa mange Embedsmænd, der efter igientagen Anmodning, ikke af Egennytte, men for at fremme hans patriotiske Anlag, samt i Hensigt til Kongens Velbehag, som selv havde værdiget paa mange Maader at bestyrke og variggjøre samme, havde paataget sig at forestaae deres Bestyrelse. Jeg anfører alene denne ringe Deel af mine forommedte Skrivelser, som en Prøve paa det Øvrige, der endnu under 28 Feb. næstefter blev foreget med et mærkeligt Tillæg.

"Imidlertid var jeg den 12 Oct. 1774 bleven udnævnt til Ephorus for de Liliendahl'ske Stiftelser, hvorved jeg nu blev negotii gestor for Consistorium: da jeg hidindtil derudi alene havde handlet, deels efter Anbefaling, deels paa Consul Hansen - Liliendahl's Begne. Og den 5te Januari 1775 modtog jeg fra Universitetets Archiv det der i Bevaring værende og alene efterrettelige Testament af 23 Sept. 1773; hvorved jeg blev sat i Stand til at fortsætte den meerbemeldte Fundatses forhen begyndte Udarbejdelse, der næsten var til Ende bragt, da det paafølgende gjorde den uanvendelig."

"De seneste Liliendahl'ske Breves store Forskællighed med paafølgt Taushed, gjorde det uvis; hvad enten Testators vankelmødige Sind igien var bleven rolige? eller om det pønsede paa nogen nye Anmeldelse? Indtil han mod Enden af Januari 1775 pludseligen tilsendte Hs. Ex. Hr. Geheime Stats - Minister Grev Bernstorff et allerede under 7 Nov. 1774 i Bordeaux udsædt, saa kaldet Codicil; hvorved han nedsatte sine danske Legata fra 36000 til 22000 Rd.,

tilsegnede sin Familie Opfagt, og de fleste behagelige Forretninger ved deres Forvaltning, samt paalagde Consistorio saa mange Forbindtligheder og Regnskabsgjættelser, at alt dette der var aldeles uden for Testamentet, nærmede sig til det Ugierlige og Uansændige. Dette Skrift blev rig af hoibemeldte Minister strax tilsendt, med Begjæring derom at give min Betænkning. Jeg meddeelte samme under 7 Marti af Indhold: "at disse Stiftelser vare fastsatte ved et ene og alene efterrettelig værende vedkiendt Testament: at de vare blevne contractmæssige ved Testators udbedende Betingelser, der alle vare oplydte: at de desuden vare bestyrkede ved mange acta publica; at derfor ingen eensidig Forandring kunne have Sted, men at de burde blive ved Magt, og det betingede fra Stifterens Side ligeledes efterkommes; og at folgelig dette Papir ikke engang under Navn af Codicil kunde modtages, mindre antages eller vedkiendes; at Consistorium, paa hvilket samme, med mange ubesiede Beskyddelser, var stillet, i Følge Kongens Velbehag og sin egen frivillige Nevers, allene var forbunden at forvalte disse Legata efter Testamentet: at det derfor aldeles ikke kunde befatte sig med nogen Forandring i samme: at det tværtimod i mine Tanker ikke engang vilde finde sig berettiget til derom at deliberere, langt mindre noget derudi at beslutte; men vilde nødes til uden Forhaling at indlevere det Modtagne til den høieste Regjering til allernaadigst Gotbeskjænde: at jeg efter alt dette henstillede, hvad med dette Skrift skulle foretages, og alene vilde erindre: at de resterende 16000 Rdlr. i alt Fald maatte afges i Bordeaux, og at Jus consuetudinarium aqvitanix i mange Tilfælde tillagde notoriske Handlinger større Kraaft in foro end de skrevne Love; hvorved jeg ligeledes henstillede: om og hvorvidt dette i nærværende Fald skulle komme i Betragtning." Herpaa svarede hoibemeldte Minister strax skriftligen: "at han var af min Meening, og

agtede derefter at behandle Sagen." "Og da jeg tvende Dage sildigere gav mig den den Tre at tale med ham om samme, med Beretning, at jeg ligeledes med Posten havde faaet en Pakke, der indeholdt det omhandlede Skrift tilligemed tvende Breve til mig, hvorved jeg med adskillige Bendinger ombædes snart at forskaffe Consistorii formelige Acceptation, hvorfor jeg sem Ephorus for disse Legata var pligtig at meddele Consistorio disse Papirer, behagede Hs. Er. at give mig det mundtlige Svar: "at han havde anmeldt det hele Forsald i Statsraadet, som havde funden for godt, at, for at afvarge al Skin af Vedkiandelse, maatte dette saa kaldte Codicil paa ingen Maade bekiendtgjøres, mindre Consistorio forelægges, førend jeg havde forsøgt ved Mellemhandling, samt alvorlige og passende Foreskillinger at formane Codicillanten til Gientaldelse *)." "

"Denne høieste Befaling, for hvilken jeg havde saa god Vorgen, blev ufortøvet iværksat. Allerede den 14 Marti assendte jeg herom den første meget udførlige Skrivelse, hvori jeg, paa passende Maade, fra først af igientog Stiftellernes hele Historie; hvilken jeg i mit andet ligesaa omstændelige Brev af 28 Marti næstefter paa lige Maade fortsatte, og i de følgende, under 4, 8 og 18 April tilendebragte; med Tillæg af de indstændigste Foreskillinger, i de mest overtalende Utryk jeg kunde udsæde. Hvortil jeg, med noget Mellemrum til fornøden Overveelse, i det sidstberørte, samt i et flette Brev af 16 Mai, endnu søiede en nøiagtig Besvarelse af alle, enten ytrede eller af mig optænkelige, Indvendinger. Alt dette udgjor-

de et Hæfte af omtrent 7 Ark, hvoraf jeg, saasnar det viiste sig, at videre Mellemhandling vilde være frugtesløs, lod forførdige adskillige Gienparter, hvilke jeg overleverede til Hs. K. S. Arveprindsen, samt til Deres Er. Greverne Thott og Bernstorff; til Bevis paa, at jeg havde anvendt al i min Evne varende Flid, til at opnaae vores høieste Regierings naadefulde Biemed. Og da disse Gienparter, efter saa lang Tid, maatte være forlagte; saa lader jeg herved medfølge en deraf endnu ved Haanden havende sidimeret Afskrift, hvilken jeg dog, naar den er brugt og efterseet, underdanigst udbeder mig tilbagesendt, til min egen Efterretning og Sikkerhed."

"Den fornemste Virkning af den ansatte Mellemhandling var en Skrivelse fra Testator af 9 Mai, sem bevidnede: "At den under 7 Novb. anmeldte Forandring i hans sidste Willie var en Følge af hans Sagers Tilstand. At han forbeholdt sig at ophæve den første, naar den sidste blev bedre: At han til Bevis, foruden de 2000 Rdlr. Codicillet meldte om, vilde lade betale et tredie Tusinde, hvortil Harets Næster af de 20000 Rdlr. kunde tages, og Conf. R. Fabricius skulde erlægge Næsten: At han vilde stræbe at lade betale ligesaa meget næste Aar; og at han vilde tiffende mig et andet Codicil, hvorved det her lovede skulde stadfastes, m. m."

"Endskøndt alt dette tilsammentagen, ikke naar var fyldestgjørende, i Forhold til det Skaar hans saa kaldte Codicil var bestemt til at giere i Testamentet, saa havde det dog været en Begyndelse og Veiledning til nærmere Mellemhandling; dersom ikke det Hele

*) Denne foregionne Befaling er maaske Marsag, at dette Codicil at 7 Nov. 1774 ingen Steds findes i Original eller Afskrift blandt Stervboets Papir; hvilket er Skæde, da det siden paaderaaes i den Kongelige Resolation af 12 Juli 1780, som gjorde Ende paa denne langvarige Stridighed, og som siden skal blive omtalt. Hvad Marsag Hübner kan have haft til at skule dette Codicil, kan jeg ikke begribe, men ser at Consistorium har bebreidet ham, at han ikke havde antaget det, og derved gjort Ende paa Striden. — Efter at dette var skrevet, har jeg af det danske Cancellies Archiv erhholdet dette Codicil i Original, og agter deraf at meddele en vidimeret Oversættelse i næste Hæfte.

havde været clausuleret med den utilfsaaelige Betingelse: "At Codicillet i Forveien maatte vedkiendes; og dets formelige Bedkiendelse af Testator være modtagen." Herved fik det hele Forslag klarligen Anseelse af et blot udtænk og hensigtsfuldt Tilfagn, geleidet af løse Løfter, hvilket, naar Testamentet ved den æskede Bedkiendelse engang var svækket, ved Beretning om Tab i Handelen og andre Udflugter altid kunde tilintetgjøres. Alligevel indberettede jeg strax det Ovenstaaende, med behørig Oplysning; ubbedende mig allernaadigst Befaling, for derefter enten at vedblive eller afbryde Mellemhandlingen. Hvilket jeg i Gienfvar tilmeldte Testator, med Forklaring, at, ikke Consistorium, men Kongen alene kunde bestemme: Om hans giorte Forslag fulde tages i Betragtning? Hverester jeg atter maatte forlade Staden, for paa Landet at søge nogen Lindring i min Svaghed. Ved min Hiemkomst fandt jeg, paa min seneste Forestilling endnu ingen Resolution, hvilken ikke heller siden indløb; ventelig fordi Regjeringens Bliisdom havde bemærket, at de indberettede Tilbud ikke fortiente nogen Opmærksomhed. Derimod modtog jeg, under 26 August, en Skrivelse fra Testator, der gjorde bemeldte Resolution aldeles overflødig. Den medførte: "At han derved gienkaldte forberørte Tilbud: at han ligeledes bad mig ikke videre at umage mig for at faae hans Codicil vedkiendt; eftersom han nu var bleven anderledes til Sinds, og havde besluttet at gjøre en heel forskiellig Indretning."

Saavidt af den forommeldte Erklæring til Legatets Historie. Det øvrige indeholder hans eget Forsvar imod de ham af Consistorium, i Forestilling til Kongen af 8 August 1778, giorte Vebveidelser, hvilke løbe ud paa: at han i Alt i denne Sag havde handlet paa egen Haand, og corresponderet med Lilliendahl, med Cancelliet, med Ministerium uden Consistoriets Forevidende og Medvirkning: at han ikke

engang havde forevist Consistorium, der dog havde Capitalen under sin Administration, Qvitteringer for de oppebaarne Renter; og andre flere saadanne Egenraadigheds Devis, som hans Colleger ublagde det. Men disse Bestyldninger viste han letteligen fra sig, da han kunde forevise Kongl. Befalninger for alt. Saaledes havde han udvirket en Cancellie-Skrivelse til Consistorium af 24 Juni 1777, af Indhold: "At da de Lilliendahlske Stiftelser, der endnu langt fra ikke vare i behørig Orden, saavidt hidindtil vare befordrede og bragte til Virkelighed ved allernaadigst Bevilling af adskillige Kongl. Naadesbevisninger og en langvarig Mellemhandling, som Conference-Raad og Prof. Hübner best var underrettet om, og bemeldte Stiftelser endnu udfordrede Regjeringens idelige Forsorg og Behandling, førend de kunne komme i Gang til Publici Nytte: saa var det Hs. Majestats allernaadigste Villie, at fornavnte C. R. Hübner umiddelbar til Cancelliet skulle indberette, og dersfra igien modtage alt hvad til disse Stiftelsers Sag og Tars maatte være henhørende, indtil enten Testator ved Døden maatte afgaae, eller og Stiftelserne forinden kunde bringes i den Forsatning, at de kom i virkelig Drift, og saaledes behøvede den Opsigt og Bestyrelse, som til samtlig Consistorium er overdraget." Og da Consistorium desuagtet affødrede ham Qvittering for de Lilliendahlske Renter, ja endog erhøldt en Kongl. Cancellie-Skrivelse, at han ikke skulle være fritaget fra at forevise de til denne Sag henhørende og i Hænder havende Qvitteringer for de udbetalte Renter af de Lilliendahlske 20000 Rdlr., forestillede han Cancelliet, at da disse Qvitteringer saaledes efter Sagens Befassenhed og ham givne Befalninger vare indrettede, at deres Forevisning for Consistorium vilde, tværtimod Regjeringens herudi vedtagne Plan og Hensigt bekiendtgjøre det, til hvis Fortielse og Tilbageholdelse ovenmeldte Kongl. Resolution (af 24 Juni) sigtede;

faa blev dette saaledes igjen forandret: "at han (Hübner) i Cancelliet skulde forevise de hidtil bekomne og herefter aarlig givende Qvitteringer for ovennævnte Renter, og tillige deraf give vidimerede Gienparter til Forbæring i Cancelliet, hvorfra Consistorium derefter skulde tilkiendegives, at det med Renternes Bestalning til Liliendahl havde sin Rigtighed, og at Hübner i saa Maade altsaa fritoges fra Ansvar." Hvad der har kundet forede Regieringen til saaledes at lade sig føre af Hübner, og at indtræde i hans skjulte og hemmelighedsfulde Planer, er ubegribeligt, da man ingen Nytte deraf seer for Legatets Befordring, men det snarere synes, at den gamle, desuden af Naturen mistænkelige, Testator maatte ved disse Krumveie gøres endnu mistænkeligere, i det mindste imod Consistorium, som dog var det Collegium, der til evig Tid skulde beholde Legatet under Administration. Ligesaa ubegribeligt er det, hvad Hübner selv kan have søgt ved denne hemmelighedsfulde Omgang, naar det ikke har været just denne Mistankes Bestyrkelse hos den Gamle, og Lyst til at hævne sig over sine Colleger, hvis Opførsel imod ham vist nok ikke i alle Stykker kan forsvares, og hvis Uvillighed gif saa vidt, at de i deres forommeldte Forestilling til Kongen paastode: "At han hverken fortiente nogen Kiendelse for den sex Aars Wæie, han havde haft med denne Sag, eller engang at faae erstattet det til sammes Tary og Tjeneste af sit Eget gjorde Udlæg." — Dog disse Collegialiske Regler vil jeg ikke langer opholde mig ved, men gaae videre til Historiens Fortsættelse.

Consul Hansen de Liliendahl døde den 18 Marts 1779. Hvorefter den omtalte Codicil af 13 Mai 1776, som hidindtil havde hvilet hen, fordi Hübner paastod og heri havde Regieringens Samtykke, at man maatte paa alle Maader, saavel i Ord som ved Handlinger vogte sig for alt hvad som kunde have Skin af at antage og erkiende den, og han tillige

vilde oppebie den Gamles Død, kom paa nye i Bevægelse. Denne Codicil gjorde næsten gandske til intet hvad som hidindtil var forhandlet i den Liliendahlske Sag, da den ikke alene intet meldte om de endnu ubetalte 16000 Rdlr., men forlangede endog af det til Consistorium udbetalte 20000 Rdlr. de 10000 Rdlr. tilbagebetalt, hvorefter skulde kjøbes Jordegods i Slesland til Familien, og overlod ickun de øvrige 10000 Rdlr. til Kongens fri Disposition, uden Hensyn til Capitalens Bestemmelse efter Testamentet. Hovedartving og nu virkelig Consul Frig de Liliendahl, skrev ikke alene strax et alvorligt Brev til Hübner, hvori han søgte at strække ham med de franske Love, paa hvilke Codicillens Retmæssighed skulde grunde sig, og truede med Sags Anlag ved franske Domstole, isald man ikke erkiendte Codicillen; men lod endog ved Deconomie- og Commerce-Collegium bemeldte Codicil kræve tilbage, og begierede Kongl. Confirmation paa samme. Hvorepaa alle disse Documenter bleve Hübner fra Cancelliet tilstillede og hans Betænkning derefter affodret.

Denne løb ud paa et af disse tre Forslag, enten 1) at Kongen maatte befale: at Testamentet af 23 Sept. 1773 skulde staae ved Magt, saavidt de danske Legater angaaer, og i alle dets Punkter og Artikler opfyldes, hvortil han med en Mængde Grunde viser, at Kongen havde fuldkommen Ret, eller 2) isald Kongen af særdeles Kongl. Mildhed, og i Betragtning af Stervboets Fraliggenhed i et fremmet Rige og flere sig allerede visende Omstændigheder, ikke fandt for godt at lade udstede saadan Befalning, kunde hans Majestæt gjerne behage at fritage Stervboet for de manglende 16000 Rdlr., naar det ickun skeer med den Betingelse: at de paa Stiftelsernes Capital anviste Livrenter tillige skulde bortfalde. Disse Renter vare ved Testamentet tillagte trende Legatarier, som efter Testators Død og i hans Sted skulde nyde dem for Livstid, førend de

til Stiftelsernes Drift og Publici Tjeneste kunde anvendes. Naar det derfor blev afgjort, at disse Paa-
lag ophæves; saa kunde Renterne af de modtagne
20000 Rdlr., med Renters Rente, strax hvert Aar
denne Capital tilføies, indtil den var voxen til den
fulde testamentmessige Sum af 36000 Rdlr. Hvor-
efter Stiftelserne ligesaa fuldt og med større Frihed
kunde fattes i Gang efter Testamentet, som om de be-
rørte 16000 Rdlr. dertil vare betalte. Han tilføier,
at dette vilde udkræve en lang Tid, maaske en snes
Aar, mere eller mindre. Men det maatte bemærkes,
at de sammelte Legatarier kan leve ligesaa længe og
længere, og at i øvrigt Stater ere udsødelige, samt at
deres sande Gavn i de fleste Tilfælde sikrere fremmes
ved klogeligen forberedte og stadige Anlæg, end ved
saadanne, der ofte til Skade anprises og gieres i det
Forsæt at faae for strax at høste. Forresten kunde den
her i Forslag bragte Plan best bringes i behørig Orden
og Rigtighed ved en Dreyverling med Univerfalarvin-
gen. Endelig 3) den tredie Wei til at faae denne Sag
i en Hast tilendebragt vilde være, at modtage den be-
synderlige Codicils Indhold og Tilbud, hvorved Stift-
telskerne ophæves, den ene halve Deel af de dertil alle-
rede erlagte 20000 Rdlr. leveres i den Kongl. Kasse,
og den anden til Stervboet tilbagebetales.

Efter at denne Betænkning med de deri giorte
Forslag den 27 Mai var indsendt, udgik under 7de
Juli s. N. Kongl. Rescript til Conference-Raad Züb-
ner, hvorved han "for at forekomme al videre Vid-
løstighed i denne Sag, auctoriseres til at træde i Un-
derhandling med afgangne Consul Hansen de Liliendahl's
Univerfalarving Consul Fritz de Liliendahl,
og at slutte et Forlig med ham, til hvilket Forlig den
af ham (Hübner) i hans Betænkning af 27 Mai d.
N. i Forslag bragte anden Plan skulde lagges til
Grund, hvorhos han tillige kunde give Consul Fritz
de Liliendahl tilkiende, at om han ikke paa denne

saa billige og for ham fordeelagtige Maade vilde afgie-
re Sagen i Mindelighed, S. N. da henholdt sig til
afg. Consul Hansen de Liliendahl's Testamente af
23 Sept. 1773 for saavidt de danske Legata angaaer,
i alle dets Punkter og Clausuler, og vilde i saa Fald
lade Sagen paa lovlig Maade afgjøre."

Til denne Commission at udføre, fridder Züb-
ner uden Forhaling; men med den Forsigtighed, at
han ikke strax forelægger Consulen Forligelses Vilka-
rene, men bereder ham derpaa, ved kortelig at kalde
ham den hele Sags Fremgang i Erindring, og henvise
ham til den Correspondents, han derom havde ført
med hans Onkel, og tillige give ham at forstaae, at
dersom han vilde lade Sagen komme for Retten, saa
vilde det blive Kongen alene, han vilde komme til at
gaae i Rette med, som da ikke vilde undlade at giøre
sin Paastand paa Testamentets fuldkomne Opfyldelse
giætdende. Derpaa forelægger han ham i næste Stri-
velse Vilkaarene, hvilke i det væsentlige ere over-
eenstemmende med den ovenfor under No. 2 beskrevne
Plan. Men endnu i dette Drey meddelelser han ham
intet om den Kongl. Resolution, hvormed hans Auc-
torisations Brev var clausuleret: at dersom Univer-
falarvingen ikke paa forekrevne Maade vilde afgjøre
Sagen i Mindelighed, agtede Kongen at henholde sig
til Testamentet o. s. v. Denne Clausul tilmelder han
ham først 14 Dage sildigere, og udskriver den i Ori-
ginalsproget af nysmeldte Kongl. Rescript.

Da Hovedarvingen, naar Capitalen skulde be-
fries fra de derpaa efter Testamentet høstende Pen-
sioner, selv havde maattet bestride disse Pensioner til de
testamentariske Legatarier, saa var det naturligt, at
han ikke kunde indgaae denne Betingelse. Men da
det alligevel var ham om at giøre at faae denne Sag
jo før jo heller tilendebragt, efterdi han forinden ikke
kunde sælge sine Godser i Franckerig; saa gav han nu
slip paa de 10000 Rdlr., som han efter sin Onkels

Codicil af 13 Maj 1776 formeente at være berettiget til at kræve for sin Søn og Arving, og overlod dem gandske til Kongens Disposition, kun med den Betingelse, at Renterne deraf skulle anvendes til Pensioner for de tre af Testator udnavnte Legatarier, saalænge de levede, nemlig til de to første hver Renten af 4000 Rdlr., og til den tredje Renten af 2000 Rdlr.

Paa denne Basis havde nu Foreningen let kunnet komme i Stand, dersom ikke Hübner endnu var vedbleven at giøre Banfæligheder og Ophold i Sagen, betienende sig af Hovedarvingens Færløghed og Længsel efter at faae Ende derpaa, for om muligt at faae ham til at afstaae fra sin Paaastand i Henseende til Livrenten som skulde svares af de 10000 Rdlr. Men Cancelliet, som ventelig var fiad af dette Ophold, og befrygtede at Hübner ved sin intrigante Maade at gaae frem paa, skulde endnu forvikle Sagen og drage den ud, overrumplede ham med en Kongl. Resolution, hvor om han ingen Kundskab havde i Foreveien, og som med Et satte Grændser for hans videre Foretagender. Denne Resolution er af 12 Juli 1780 og af følgende Indhold:

”Da Bores Consul i Bordeaux Fritz de Liliendahl, udi den Mellemlhandling som har været imellem Bores Conference-Maad Hübner og ham, i Følge af Bores allernaadigste Resolution af 2den Juli a. p., nu har frasagt sig hans giorte Paaastand om Tilbagebetalingen af de 10000 Rdlr., som han, efter en af hans Farbroder, afgangne Consul Hansen de Liliendahl, efterladt Codicil af 13 Maj 1776 formeente sig berettiget at tilbagefordre af de af denne hans Farbroder 1774 til Consistorium udbetalte 20000 Rdlr., hvorimod han har betinget sig, at de Pensioner paa Livetid, som han vare blevne paalagte selv at udrede, maatte følge bemeldte Capital af 10000 Rdlr. som han nu frasiger sig; saa ville Vi paa disse Vilkaar, naar det

imellem Conf. R. Hübner og ham omhandlede Forlig bliver sluttet, allernaadigst confirmere og stadfæste det, og skal da Confirmationen derpaa, som sædvanlig, paa dansk af Bores danske Cancellie udsærdiges, og Os til allernaadigst Underskrift forelægges, men med en tilføiet legaliseret Oversættelse af den hele Act paa Fransk. Derimod finde Vi ikke for got, hverken selv eller ved nogen anden at erklære at have modtaget disse 10000 Rdlr. til Bores egen Disposition, efterdi de ere indbesatte under de i Aaret 1774 til Consistorium udbetalte 20000 Rdlr., og naar Fortiget af Os er bleven confirmeret, dog ingen Fordring paa Consul Fritz de Liliendahl i den Henseende videre kan have Sted. I øvrigt skal Renterne af bemeldte 20000 Rdlr., i Følge afg. Consul Hansen de Liliendahls Testamente af 23 Sept. 1773 og hans Codicil af 7de Novb. 1774 *) anvendes saaledes, at Consistorium nyder samme af de 4000 Rdlr. for den følgende saavel som for den forbigangne Tid, og at Renterne af de 16000 Rdlr. udbetales til de tre nævngivne Pensionister, saalænge de leve, men at efter deres Død, Renten af de 4000 Rdlr. af denne Capital skal falde til Helsingers Hospital, og af de øvrige 12000 Rdlr. til Bønders Udstyr, alt paa den i Testamentet af 1773 og Codicillet af 1774 foressevne Maade, dog at dem, som herved kunde formene sig fornærmede, Lands Lov og Ret bliver forbeholdt.”

Man maa beundre det Hoie og Æble, som fremlyser af denne Kongl. Resolution, og føle Afstanden imellem den Aand, der motiverede samme, og den der hidindtil havde ledet Hübner i sine Operationer, og fremdeles vilde have ledt ham, dersom ikke denne

*) Denne Codicil som et Hoveddocument, meddeles blandt Bilagerne i en vidimeret Oversættelse.
Udg.

Sags videre Forhandling og Tilendebringelse var blevet ham pludselig revet af Hænderne. Regjeringen havde det i sin Magt, efter Hovedarvingens frivillige Afstaaelse, som var den eneste der havde i denne Sag at sige, at betiene sig af en Capital paa 10000 Rdlr., naar Pensionerne deraf opherte, efter eget Godtfindende, uden at tage nogen dens testamentariske Bestemmelse i Betragtning, som den der ved Testators sildigere Codicil, og de ved hans Uskadighed forarsagede Omstændigheder var ophævet. Den havde det i sin Magt, til Fordeel for sig og den Brug den vilde gjøre af den fiantede Capitals Renter, at forkorte Tiden for de paa denne Capital høstende Livrenter, ved at betale disse efter Codicillen af 13 Mai 1776, som af Legatarierne var vedkiendt, og hvorefter dem ikkun var tillagt Renter af de 10000 Rdlr., nemlig to hver af 4000 Rdlr. og een af 2000 Rdlr. Men da Regjeringen aldrig havde vedkiendt nysnævnte Codicil, eller vilket vide af andet Testament at sige end det af 23 Sept. 1773; saa holdt den det ikke anstændigt for sin Værdighed, at betiene sig af sildigere Arrangementer, som grundede sig paa en uvedkiendt Codicil, om de ogsaa geraadede til dens Fordeel.

Denne Hvimodighed var slet ikke efter Hübners Sind. Han indkom strax med en Forestilling til Kongen om en Forandring i den Post af Resolutionen, som fastsætter, at Legatarierne skal nyde Renten af 16000 Rdlr., da dem intet kunde tilkomme uden Livrenter af de 10000 Rdlr.; hvorhos han formoder, at da denne Sum er i Resolutionen skreven med Tal, kunde let af Vanvare til det første Nul i 10000 være tilsøiet en liden Streg, som kunde have omdannet Ti Tusind til Sættent Tusind. Men denne Forestilling frugtede intet. Resolutionen faldt: "at efter forekommende Omstændigheder skulde det have sit Forblivende ved Resolutionen af 12 Juli, hvorefter Renten af

Sættent Tusinde Rigsdaler blive at betale til Legatarierne paa ansættede Maade."

Paa denne Maade blev den danske Regjering større Belgierer af Consul Hansen de Liliendahls Familie. — Legatarierne vare alle tre hans Brøderbørn — end han selv ved sit Codicil havde været. Magtet Hübner ingen Deel havde haft enten i denne Regjeringens Edbelmodighed, eller deri, at disse Livrenter blev lagte paa den til Danmark testamenterede Capital; gjør han sig dog, i sine Brevs til Frih. Liliendahl, ikke lidet til gode paa sine Fortjenester heri; ligesom han og søgte at forberede sig selv en Belønning, ved at forestille Liliendahl som en sidste, men nødvendig Betingelse ved den oprettende Forening, at han maatte give slip paa den af de 16000 Rdlr. fra 17 Juli 1778 indtil Testators Dødsdag faldne Rente, som havde tilkommet den Afdøde at oppebære, uden dog at lade sig mærke, at han agtede at forbeholde sig den selv. Men imidlertid ansøger han hiemme, og erholder Kongl. Tilladelse til at oppebære dette Mars Rente "for hans ved denne Sag haste Udgifter og Umage", naar Consul Frih. Liliendahl kunde formaaes til at frastige sig sin Ret til samme. At han alligevel ikke fik disse Penge, som beløbe sig omtrent 800 Rdl., viser det følgende. Paa et andet Sted forlanger han foruden disse 800 Rdlr., endnu 260 Rdlr. 1 Mk. 2 S, som han beregner sine udlagte Penge til. Af Actis Consistorii ad 4 Oct. 1782 seer jeg, at han havde forespurgt sig i det danske Cancellie: hvorfra ham skulde skee Godtgjørelse for endeel Udgifter, han i den Liliendahlske Sag havde haft, og som han den gang anslog til over 600 Rdlr. Hvorpaa Consistorium erklærede: "at det til den forlangte Godtgjørelse ingen Fond eller Udveie vidste, da den Liliendahlske Capital med sine Renter til sit visse Brug være bestemte. I øvrigt kunde Consistorium ikke yttre sine Tanker, om, og hvorvidt Conf. N. Hübner til nogen Godt-

giørelse var berettiget, da han, uagtet han derom var anmodet, ei har fundet for godt at specificere de Udgifter han skal have haft^{*)}; hvoraf man kan slutte, at der intet er bleven af den Negotiation angaaende de in deposito værende Karsrenter, som han havde faaet Lilliendahl til at modtage, naar Lilliendahl vilde frastaae dem. Alligevel tvivler jeg ikke paa, at jo en billig Godtgjørelse er bleven ham tilstaaet, men hvorfra, ved jeg ikke.

Overalt synes al Mellemhandling imellem Lilliendahl og Hübner paa engang at være bleven afbrudt, da den første længtes efter at faae Ende paa denne langvarige Strid, og satte Mistillid til Hübner. Han vendte sig derfor med sine Betingelser umiddelbar til det danske Cancellie, og udbad sig Confirmation paa sin Farbroders testamentariske Despositioner, besvarende sig over, at Hübners Forslage til Forlig havde hidindtil været meget variable, og erklærede sin Længsel efter at komme tilbage til sit Fædreland, hvilket ikke kunde skee, saa længe denne Sag stod uafgjort. Herpaa erholdt han umiddelbar et Kongl. Rescript, gandske overensstemmende med det af 12 Juli, som var blevet Hübner communiceret, og ovenfor er anført. Men hvad den ansøgte Kongl. Confirmation angik, da ansaaes samme usornoden, eftersom hans Farbroders testamentariske Dispositioner grundede sig paa den ham forundte facultas testandi, paa Codicillen af 13 Mai 1776 nær, hvilken aldrig af Kongen var bifaldet^{*)}. Ved denne Erklæring var al den Møie spildt, som Hübner havde gjort sig for at opfatte en Concept til Forlig imellem sig og Lilliendahl, hvilken han havde indsendt til Kongl. Confirmation i det danske Cancellie, men som aldrig blev foretaget i dette Collegium, uagtet hans idelige Paamindelser,

og Cancelliets egen Forsikring om saadan Confirmation, efterdi Regieringen imidlertid var bleven anderledes til Sinds, og havde indladt sig umiddelbar med Lilliendahl, og selv bragt Forliget i Stand. Denne Tingenes Vending var Hübner aldeles uventet, og ham stot ikke kjær. Han sagte derfor paa alle Maader at faae omgjort hvad som var skeet, og sin Concept til Forligelse (hvoraf findes ikke mindre end tre Copier i hans efterladte Papirer) confirmeret; hvorom, saavel som om det under Haanden med Regieringen skeete Forlig, han udlader sig saaledes i en Erklæring til Consistorium: "Nu seer jeg af det her meddeelte Cancelliebrev, at man af noget mig ubekiendt Karsag under 28 Feb. næstforhen paa nye om denne Sag til Consul Friis Lilliendahl har affendt en Kongl. Skrivelse, i hvis Udstedelse jeg aldeles ingen Deel haver, og om hvis Indhold jeg ikke fordrister mig til at ytre nogen videre Betænkning; endskiøndt jeg meget bestrygter, at ved et saaledes forfattet Kongl. Brev, denne langvarige, vittløstige og besværlige, men nu aldeles forligte og afgjorte Sag, igien kunde indvikles i nye og maaske usordeceligagtig Vittløstighed; hvilket best og kortest forebygges ved den sluttede Forenings allern. anbefalte Confirmations usorhalede Udstedelse." Men han fik Befaling, at ansee Sagen som afgjort, og at indlevere til Consistorium hvad Qvitteringer og rede Penge det Lilliendahlske Legat vedkommende han havde i Hænder, eller havde deponeret i Cancelliet.

(Resten tilligemed en vidimeret Oversættelse af Consul Hansens de Lilliendahls Testamente af 23 Sept. 1773 og en Codicil af 7de Novbr. 1774, samt øvrige paaberaabte Documenter, følge i næste Hefte).

^{*)} Dette Rescript, som et Hoveddocument i denne Sag, følger in extenso blandt Bilagene Lit. D.

II.

Kongl. Rescripter og Collegiernes, især det Kongl. danske Cancellies Breve.

(See Univers. Journalen for 1795, 4 Hæfte No. VII.)

Rentekammerets P. N. af 28 Novbr. 1795.

• Se det danske Cancellie er Os tilstillet en Ansøgning, hvorved Consistorium anholder om, at Collegium Walkendorphanum maatte fritages for at svare den paabudne quart pro Cento Skat, til Lættelse for de fattige Studentere, som da desto snarere kunde vente at nyde bemeldte Collegii Stipendium, hvilket, i Følge dets Foundation nu skulde ophøre og anvendes til Collegii Dydning."

• I Anledning heraf meldes tienslig, til behagelig Esterretning for De Herrer Rector og Professores ved Kiøbenhavns Universitet, at berørte quart pro Cento Skat kan ventes godtgjort, i Overeenstemmelse med de ergangne Kongelige Resolutioner af 14 Mai 1768 og 17 Junii 1773, saa længe med aarlig Dalance-Regning bevises, at Stiftelsens Udgifter have overstegit dens Indtagter, og tillige den erlagte pro Cent Skats Beløb bevisligen opgives."

Cancelliets Skrivelse af 19 December 1795.

"Da Hs. Kongelige Majestæt, efter at have ladet sig foredrage den fra Hof- og Universitets-Vogtrykker Schulz indkomne Ansøgning, om at bevilges til Directeur ved det Kongelige Bogtrykkerie, i Høpffners Sted, samt om at tilstaaes en Godtgjørelse for Trykningen af de Kongelige Forordninger og Collegii Plakater; tilligemed de af Rector og Professorer ved Kiøbenhavns Universitet, saavel som det Kongelige Rentekammer, samt det Kongelige General-Toldkammer derover meddeelte Betænkninger, har behaget under Gaars Dato at bevilge fornævnte Schulz til

Directeur over det Kongelige Bogtrykkerie, samt derhos at bevilge, at han for Trykningen af de Forordninger og Plakater, som udstedes her fra Cancelliet, maae, naar Antallet overgaaer 1000 Exemplarer, nyde 2 Rk. for hvert 100de af det overstigende Antal, samt naar deri maatte foresalde betydelige Tabeller, en billig Godtgjørelse derfor efter Arbeidets Beskaffenhed; saa undlader Cancelliet ikke herved tiensligst at tilmelde Velbemeldte Hr. Rector og Professorer saadant, til behagelig Esterretning.

Rescript af 2den Jan. 1796. At Candidatus Philosophiæ & Philologiæ, Rud Giendrup, maa særskilt aflægge Prove i det hebraiske Sprog, saaledes: at den Character som han da erholder for det Hebraiske skal have Indflydelse paa Hovedcharacterens Forandring, isald den, given til den ordentlige Examen, dertil havde virket.

Et ligehyende af 26 Marti for Peter Hammond.

Et ligehyende af 29 April for Jens Joachim Gindrup.

Det danske Cancellies Skrivelse af 19 Januari, hvorved det tillades det theologiske Facultet i Nar ligesom i afsigte Nar, at uddeele 400 Rdlr. af Communitetets Overskud iblandt 20 af de mest trangende Studerende, der ingen andre Beneficia have.

Dito af 13 Februari: at afgangne Professor Krahensteins ved Testamente af 30 Januari 1789 til Kiøbenhavns Universitet overbragne Legatum paa 12000 Rdlr. til Physikens Bæste, maa være befriet fra quart pr. Cento Skatten.

Hans H. D. Universitetets Patron har communiceret Consistorium følgende det danske Cancellies Skrivelse af 2den Martz. "I Anledning af den indkomne Ansøgning, om et Universitets Oprettelse i Norge, behagede det Hs. Majestæt ved Resolution af 27 Novbr. f. N. at befale Cancelliet at indlade sig i

Brevverfing med den for Univerfitetet og de lærde Skoler m. v. anordnede Commiffion, for at erholde fommers Tanker, om, hvorledes og under hvilke Vilkaar den ftuderende Ungdom i Norge for Fremtiden maatte kunne vorde befriet fra at tage de forelobige Examina her ved Univerfitetet, imod at aflægge i deres Fædreland det Beviis paa Duellighed, fom udfordres til at vorde indfrevet fom Student, da de fiden kunne overhøres her ved Embeds Examen tillige i de Videnskaber, fom udfordres mere til Examen philosophicum og philologicum, end til den første Prøve, hvorefter de pleie at immatriculeres.

Efter at denne Betænkning var indkommen, og fomme herigennem var bleven Hs. Majestæt foredraget, er derpaa under 26 f. M. resolveret faaledes:

”Som Vi ved Vores Refolution af 27 Novem-ber a. p. have forbeholdt Os nærmere at bestemme, under hvilke Vilkaar den ftuderende Ungdom i Norge, i Fremtiden maa være befriet for at tage Examen artium her ved Univerfitetet, samt i Steden for Examen philosophicum og philologicum, om de det forlange, tillige at overhøres i disse Videnskaber ved Embeds Examen; og Vores danffe Cancellie, efter Vores Befalning, desangaaende haver correfponderet med Commiffionen over de lærde Skoler, og foredraget Os den fra fomme indkomne Foreftilling, og dets egen Betænkning; faa ville Vi herved i denne Sag end videre bestemme og faftfætte:

1) At Rector, Conrector og Bifkoppem, før i Skolen fely foretage denne Examen engang om Aaret i alle de Videnskaber, hvori der gives Undervisning, med de Disciple, fom have opnaaet den i Skoleforordningen af 11 Mai 1775 forefrevne Alder, og fom ventes at være modne at kunne demitteres til Academiet.

2) Denne Actus bør være høitidelig, og til fomme indbydes de Literati og Honoratiore, fom maatte være paa Stedet.

3) Ved denne Prøvelse foretages tillige Examen Styli, hvortil Bifkoppem giver Thema, og forholdes i alt ved Characterers Meddeelfe af Bifkoppem, Rector og Conrector, for hver Videnskab, ligefom her ved Univerfitetet.

4) Dimittendi af Skolen, forfynes med de fædvanlige Dimifforiales af Rector, og med et Vidnesbyrd fra Bifkoppem, Rector og Conrector om den overftandne Examens Udfald, for hver ifær i hver Videnskab.

5) Disse Bevisligheder befforges af enhver nedfendt til Decanus Facultatis philosophicæ her ved Univerfitetet, hvorefter han ftrax infcriberes fom Civis Academicus, og derover meddeeles det fædvanlige Bevis.

6) Den norffe Student, fom er dimitteret fra de Skoler, hvis Disciple have Fortrin til Stipendia, nyder, naar han kommer til Univerfitetet, den fomme Forret fom tilforn, naar han havde taget Examen artium her ved Academiet. Og i Henseende til de øvrige Studentere fra Norge, da ffal, naar de i det mindfte have tilbagelagt deres attende Aar, fliid i deres Studeringer og flittig Beføg af Professorernes Forelæfninger, give dem Udgang til alle de Stipendier, der ere funderede af Regieringen, om endog i Foundationen maatte være forefrevet, at man først ffal have taget Examen philosophicum eller philologicum, indem man faaer det.

7) Det ffal flaae de norffe Studentere frit, om de forud færfkilt vil tage Examen philosophicum og philologicum for fig, eller tillige med Embeds Examen, i hvilket Tilfælde vedkommende Profeforer tiltræde disse Embeds Examina af norffe Stu-

dentere; disse examinere for sig, og meddeele Characterer i deres Videnskaber, som for sig anføres.

8) Hvad de næste Privatister angaaer, da saafremt de ønske at tage Examen artium i deres Fædreland, have de at melde sig ved Skolen i det Stift, hvori de opholde sig, og kan vente der at antages til Examen under samme Billaar, som ovenfor ere fastsatte. — Denne Bores Resolution ville Vi, at Cancelliet strax skulde tilmelde Stjamtmandene og Bisopperne i Norge for at bekendtgøres Vedkommende."

"Cancelliet undslader altsaa ikke herved tjenstligst at tilmelde De Herrer Rector og Professorer denne Kongelige Resolution til behagelig Efterretning."

Hans H. D. Patronen har ved at communicere Consistorium denne Kongelige Resolution, tillige anmodet det, at isald det skulde forudsee nogle Vanskeligheder, som kunde møde ved Udførelsen, det da vilde meddeele H. D. samme, for i fornøden Tilfælde at kunne forelægge dem for Kongen, og udvirke Hs. Majestæts nærmere Resolution. — Derom haver det philosophiske Facultet indgivet sin Betænkning under 26de Juli.

Det danske Cancellies P. M. af 31 Marts 1796.

"Efter at have ladet sig foredrage alt det som er passeret i Anledning af Secretariatets Vacance i Consistorio ved Kiøbenhavns Universitet, tilligemed hvad Hs. Durchlaughtighed Universitetets Patron i den Henseende forestillede; har det behaget Hs. Kongl. Majestæt under 5 Feb. sidstleden at resolvare: at Prof. Sahl maa gives Forsikring om, at han ved næste Vacance skal rykke op i 6ti Philosophi Løn og Indkomst, frem for den ved nærværende Vacance udnævnte Secretair og Assessor Consistorii.

Kongl. Rescript af 20 April 1796. "Christian den Syvende af Guds Naade ic. Vor syndelige Begaagenhed tilforn! Efter at have ladet Os foredrage en fra Vor elskelige Kiære Svigersøn, Hs. Durchleuchtighed Hr. Friderich Christian Hertug til Slesvig-Holsteen-Sonderborg-Augustenburg, som Patron for Universitetet i Vor Kongelige Residensstad Kiøbenhavn, indkommen Forestilling, i Anledning af Vacansen af Consistorii Secretariat, give Vi Eder hermed tilkiende, at Vi allernaadigst ville, at alle Consistorii Secretariat tillagte Indkomster og sædvanlige Sportler, skulle høves af Quasturen og beregnes Consistorio, samt at det for Fremtiden altid skal paaalige Professor i det latinske Sprog og Betsalenheden at skrive de academiske Programmer; hvorfors den nærværende Professor i dette Fag maae nyde 100 Rbd. aarlig af Secretariatets Indkomster, dog uden Følge for hans Eftermand; *) saa ville Vi og, at de 200 Rdr. Afgift, som afgangne Conferenceraad Hübner har maattet svare til Professor i de sionne Videnskaber, skal overtages af Quasturen og udredes af Secretariatets Indkomster. Og som Vi under Dags Dato have befikket den overordentlige Professor i Philosophien, Os elskelige Andreas Gamborg, til at være Professor ordinarius i samme Videnskab ved Kiøbenhavns Universitet, saa have Vi ligeledes fundet for godt, at han skal have Stæde og Stemme i Consistorio, med 800 Rdr. Løn; ligesom og at han skal tillige forrette Consistorii Secretariatembede mod 100 Rdr. aarlig Tillæg; hvilke 900 Rdr. skulle udredes af Secretariatets Indkomster; dog forbeholde Vi Os selv at bestemme, om og naar en Forbedring i Løn og Emolumenter bør forundes ham; og skal han ikke være berettiget i denne eller anden Henseende at paa-

*) Den nærværende Professor i det latinske Sprog har, sommedelst andre Arbejder, som han allerede havde paa taget sig, maattet frabede sig denne Forretning, hvilken efter hans Forslag, er indtil videre overdraget til Hr. Professor Kierulf.

beraabe sig Universitetets gamle Konstitutioner og Vedtægter. Han haver at tage Sæde i Consistorio den 27 April næstkommende, og fra den Dag af at forrette Secretariatembedet; men da dets Indkomster, paa nogle smaa Poster nær, tilflyde Professor mathematicum inferiorum, Os elskelige Magister Jeremias Woldike, indtil 1ste Juli dette Aar, saa skal den for Professor Gamborg ovenfor bestemte Lønning først begynde fra den Dag af, og han saa lange vedblive sin nuværende Løn og øvrige Emolumenter. Ligeledes skulle de andre ovenfor bestemte Afgifter, som af Secretariatets Indkomst skulle svares, fra samme Dag af tage deres Begyndelse. Derefter J Eder allerunderdanigst have at rette ic."

Danste Cancellies Skrivelse af 30 April, at Magister Peter Olivarius Bugge, Sognepræst for Wandløse Præstegjeld i Christiansands Stift, som har erhholdt den theologiske Doctorværdighed af det Siøttingke Universitet, maa nyde og have Deel i alle de Friheder og Rettigheder, som de ved Universitetet i Kiøbenhavn creerede Doctores theologiae ere tillagte.

Dito Skrivelse af 7 Mai: "Paa en af Patronen for Kiøbenhavns Universitet, Hs. Durchlauchtighed Hertugen af Augustenborg gjort Forestilling, har det behaget Hs. Kongelige Majestæt under 27 f. M. at resolve saaledes:

"Vi ville allernaadigst bestikke Professor designatus i det medicinske Facultet, Arant Nicolai Masheim til Professor physices ved Kiøbenhavns Universitet, indtil han efter sin Tour tiltræder det medicinske Facultet, som Professor ordinarius. Og skal han derfor nyde i Løn 300 Rdlr. af Bor Kasse, indtil han kommer til at have Henterne af den Kapital, som afsøde Professor Krægenstein har stienket Universitetet, eller paa anden Maade af Universitetet selv kan lønnes, da det er Bor allerhøieste Billie at see Bor Kasse saa snart muligt be-

felet for Udredelsen af de til de overordentlige Professorer i sidste Fundats bestemte Lønninger."

Da der nu, efter at denne Resolution herigjennem er foredraget Hs. Kongelige Majestæt til Corroboration, er i Overeenstemmelse hermed under 29de April udfærdiget Bestalling for Professor Masheim, som Professor physices; saa undlader Cancelliet ikke, herved tjenstligst at tilmelde De Herrer Rector og Professores ved Kiøbenhavns Universitet saadant, til behagelig Esterretning.

Kongelig allernaadigst Rescript af 29 April, at Bernhard Ulrich Warnecke, som i 5 Aar har gaaet i Bergens Cathedralsskole, og i October f. Aar fulde have underkastet sig den offentlige Examen artium, men formeddelt Sygdom derfra blev forhindret, maa tillades at tage Examen philosophicum, naat han privatim er inscriberet.

Hs. H. D. Patronens Skrivelse til Consistorium af 27 Mai. "Paa en underdanigst Forestilling, angaaende Prof. Badens Begjæring, om at blive dispenseret for at skrive de academiske Programmer, har det behaget Hs. Kongl. Majestæt under 1ste i denne Maaned at resolve saaledes:"

"Vi ville allernaadigst fritage nuværende Professor Eloquentiæ her ved Universitetet, Professor Baden, for at skrive Universitetets Programmer. Derimod skal det paalægges overordentlig Professor i Historien, Professor Kiærulff, i Professor Badens Sted at skrive disse Programmer, mod den ved Bores allerhøieste Resolution af 13 April d. A. bestemte aarlige Gratification". o. s. v.

Det danste Cancellies Skrivelse af 24 Mai af Indhold:

"At da Hs. Kongl. Majestæt, i Betragtning af, at De Hrr. Rector og Professores overdroge Kaldsvættigheden til Taarnbye residierende Kapellanie paa Amager ved første Vacance, har bestikket

Hr. Ziorth til anden Capellan ved Helmens Kirke, og under 20de d. M. udnævnt Decanus Johannes Lund til residierende Capellan paa Amager; saa skulle Cancelliet i at melde dette, tiensfelligt tilkiendegive, at hans videre Befordring vil paaaligge Consistoriet, da Kalds-Kættighed, kun var affaaet for denne Gang, hvilket saaledes med andre Beneficijis sædvanligen indtræffer.

Kongl. Rescript af 10 Juni: at Studiosus Frederich Ferdinand Trager, i Betragtning af hans trængende Omstændigheder maa beholde Communitet og Regentsen, uagtet han ei til Examen philosophicum udholdt den philologiske Prøve, imod at han til næstkommende October Maaned for de til bemeldte Prøve udfordrende Videnskaber erholder sundtatsmæssig Character.

Dito af 1ste Juli: At Student Christopher Hugo Lohman maa beholde Communitetet, og have Afgang til at søge Regentsen, endnu i et halvt Aar, eller til November Maanedes Udgang d. A., isald han inden den Tids Forløb kan erholde Examen theologicum med behørig og befalede Character.

Det danske Cancellies Skrivelse af 12 Juli, hvorved Rector og Professores meddeles Underretning om en ved Hs. Durchleuchtighed Universitetets Patrons Foreskilling foranlediget Kongl. Resolution af 1ste ejusdem, saaledes lydende:

”Vi approbere de i denne Foreskilling gjorte Forslag, og ville Vi allernaadigst, at Bestallingen som Vice-Prøvest for Prof. Jens Baggensen skal sendes til Vort danske Cancellie for dersfra at forelægges Os til allernaadigst Confirmation. Han beholder i Len af Universitetet hvad forrige Præpositi *) have nydt, og skal Communitets-Kassen

Ende saa meget til, at han i Alt kan have den foreslaagne Len af 500 Rdlr. Vi approbere end videre, at Prof. Gamborg vedbliver at forerette det theologiske Notariat imod dets sædvanlige kornmæssige Emolumenter, samt at Bibliothekair-Secretair Magister Tyerup bestikkes til Opsynsmand over Communitetets Archiv med 200 Rdlr. aarlig Len af Communitets-Kassen, tillige ville Vi udnævne ham til overordentlig Professor i Litterarhistorien ved Kiøbenhavns Universitet med hosøiet Forpligtelse at holde Forelæsninger over denne Videnskab, dog uden Len indtil videre.”

Kgl. Rescript af 18 Juli, at Grev Christian Ditlev Reventlau, Severin von Løvenskiold, Otto Zimmelstrup Zvidberg, N. E. Thygesen, Morten Hartman, og Christian Matthiesen Copiist i Admiralitetet, maae være fritagne for den i Universitetetsfundagen befalede Forberedelsesexamen til latinisk juridisk Embedsexamen. Dog skal denne Dispensation ansøres i det for dem i sin Tid udstadende Deviis for afholden Embedsexamen.

Dito af 24 Juni, at Candidatus Philos. & Philol. Jens Henrik Larsen maa lade sig særskilt examinere i det hebraiske Sprog; dog at den Character han derfor erholder, ikke skal have nogen Indflydelse til at forandre den Hovedcharacter, han allerede har allerede har erhholdet i den philosophiske Examens philologiske Deel.

Serenisl. Patroni Skrivelse til Rector, hvori han melder, at Hs. Mst. har befalede, at fra Cancelliet skal corresponderes med Patronatet for Universitetet, for i Fremtiden at have en fast og bestemt Regel til de fra Tid til anden indkommende Ansøgninger, om at befries fra at tage den saakaldte Forberedelsesexamen. NB. Copie af Cancelliets Skrivelse er vedlagt, og Gienpart af samme, saavel som af S. Patroni Skrivelse er sendt til ethvert Fakultets Dekanus.

*) Præpositus Communificatus har hidindtil ingen Len nydt af Universitets-Kassen. Udg.

Rgl. danske Cancellies Skrivelse af 19 Jult, hvori meddeles Brev fra det Kongl. Rentekammer af Indhold: at samme efter Correspondence med Finantscollegium om Consistorii Ønske at faae Betgiørelse for quart Procent-Skatten af sal. Krakensteins Legat 12000 Rdlr., ikke kan bevilge samme, og det saameget mindre, som efter Testators udtrykkelige Forkræft denne Capital af Doet skulde været udredet i saadanne Obligationer, hvoraf quart ProcentSkatten ikke fortes. Finantscollegium tilraader derfor Consistorium, at det efterhaanden af de hos samme indkommende Penge ser at indskyde en lige Capital til quart Procent i den Kongl. Kasse efter det i Finantscollegii Skrivelse til Rentekammeret af 13de Febr. d. Aar indeholdte Tilbud.

Det danske Cancellies Skrivelse af 16de Jult, at Studiosi Juris Johan Otto Hansens Ansøgning om at maatte tage juridisk Embedsexamen, uden i Forveien at underkaste sig den befalede Forberedelsesexamen, udsættes indtil en almindelig Regel bliver fastsat ved nærmere Kongl. Resolution.

III.

Vigtige danske Skrifter.

Prædikener af H. G. Clausen, residerende Cappellan i Marieboe og Hillested. Kjøbenhavn 1795. Trykt paa Forfatterens Forlag hos E. F. Holm.

Denne Rubriks, efter Journalens Plan, indskrænkedes Num., tillader mig ellers stelden at tage Prædikener

Q 2

under Bedømmelse. Denne Samling synes at fortiene en Undtagelse, ikke alene for det rene, adle, valgte Sprog, og det lyse og ordentlige Foredrag, hvorved de udmærke sig, men ogsaa for de fremsatte Materiers Vigtighed og populære Behandling. De ere i Tallet ti. Jeg vil kortelig anføre deres Indhold, og opholde mig lidet ved en eller anden.

I. Efteraaret som et Billede paa Alderdommen. Digtere og Philosopher have ofte betjent sig af den Liighed, som synes at være imellem Aars-tidernes Afsvælinger og det menneskelige Livs forskellige Epoker, til at anbringe Kionne og undertiden lavrige Betragtninger over det menneskelige Liv. Horats betiener sig af dette Billede for at opmuntre Ungdommen til at nyde det forgiængelige Livs Glæder og ikke stole paa Udsødelighed, Dvernes IV B. 7 Ode. d. O.

”Lær af Aaret og af Hora, som serer den ilende Dag med sig, at opgive Haab om Udsødelighed. Vinterens Kulde formildes ved Vestenvindene. Sommeren træder Foraaret paa Nækken; og finder selv sin Undergang, saasnart Autumnus af sin Frugt-kurv udser sin Overskødighed; og derpaa kommer den barste Winterdag tilbage.”

Og for at give sin Opmuntring desto større Eftertryk, bemærker han det Fortrin Aarets Afsvælinger have frem for det menneskelige Livs:

”Dog fornyer den ilende Maane sit himmelske Tab. Men vi, naar vi ere komne did, hvor den fromme Aeneas, og den mægtige Tullus og Ancus gik i Forveien, vi ere Støv- og Skygge.”

*) Jeg søier Originalen til, for ikke at forarge dem, der have befuldt mig for, at jeg har drøbt Horats i min Version, ligesom de ingen Betænkning gjøre sig over, at drøbe Medborgeres Bre og egen Velsærd i deres Skarteler.

Immortalia se speres, monet annus & alium
Qvæ sapit hora diem.

Den christelige Moralist vender Billedet, efter sin Hensigt, paa en anden Maade. Overbevist af Auctoritet om Menneskets Udbødelighed og et Liv efter dette, hvormed Fornuftphilosophen aldrig kommer til Bished, finder han i Livets Esteraar, Alderdommen, Haabet om vor Naturs Fornøielse i en bedre Verden, og altsaa det Modsatte af Digterphilosophens Moral: "Naar det brøstfældige Legeme daglig mere holder til sin Undergang, og Sielen ikke længere kan bruge det, som Nødskaab til at udføre sin Villie; hvad andet have vi da at haabe end vor Naturs Forryngelse? Hvad andet have vi da at glæde os ved, end Tanken om vor Udbødelighed, Udbygten til et tilkommende evigvarende Foraar!" Skulde denne Betragtning end ikke kunne udholde en skarp filosofisk Prøve, maa man dog tilstaae, den er langt trefæligere end Digterphilosophens. — Blandt mange skønne og lærerige Tanker, finder jeg dog ogsaa nogle, som ikke synes mig saa passende, saasom denne S. 12. "om Esteraaret indtræffe sædvarlig uroligt Veirigt, Storm og Kulde, som Forbud om Vinterens Nærmelse — saaledes forkynde og de Skrøbeligheder og Sygdomme, som i Almindelighed ledsage Alderdommen, den sig nærmende Død;" eller denne S. 14. "ligesom Esteraaret ved — (bør hedde med eller uagtet) — sine Mangler og Ubegageligheder har sine særegne Fordeele og Glæder, saaledes ogsaa Alderdommen. I Esteraaret hersker ofte en dyb Stilhed og Roelighed igiennem hele Naturen; denne synes ligesom at begive sig til Hvile efter lange

fortsat Anstrængelse og Virksomhed, saaledes er ogsaa Stilhed og Roelighed det, som især udmarker Alderdommen", eller denne S. 17. "I Esteraaret finde vi ikke sielden Glæde i at erindre os de Fornøielser, som Foraaret og Sommeren have skærket os: saaledes er og intet klarere for den Gamle, end at erindre sig de Fornøielser, han har nydt som Barn, som Ungling, som Mand." At saadanne Betragtninger have rhetorisk Værd, nægter jeg ikke, men deres praktiske Nytte indseer jeg ei.

II. Trøst ved vore Venners Død. III. Svortil de os ved Jesum meddeelte guddommelige Velgierninger forpligtede os. Disse Velgierninger enumereres saaledes: "Det er Jesus, som først har givet os Mennesker en tydelig og tilfredsstillende Underretning om vor Natur og Bestemmelse, om det Forhold, i hvilket vi staae til vor Skaber, om hans velgiørende Hensigter med os, om den Maade, paa hvilken vi kunde blive ham velbehagelige, om de rette Midler til Lyksalighed, om dette Livs nære Forbindelse med det tilkommende", og udføres derpaa videre i et kort Udtog af Jesu Lære. — Om enhver Christen vil finde dette Udtog fuldstændigt, og ikke opbage noget Spring, ikke finde noget Hul at opfylde, overlade vi Andres Bedømmelse.

IV. De forfællige Omstændigheder, under hvilke det bliver en Religionslærer enten let og behageligt eller tungt og ubehageligt at føre sit Embede.

Frigora mitescunt Zephyris, ver proterit æstas,
 Interitura, simul
 Pomifer Autumnus fruges effuderit, & mox
 Bruma recurrit iners.
 Damna tamen celeres reparant coelestia lunn:
 Nos ubi decidimus,
 Quo pius Aeneas, quo diues Tullus & Ancus,
 Pulvis & umbra sumus.

V. Med hvilke Forsætter vi skulde begynde det nye Aar. Hvor passende, hvor vel udført følgende Sammenligning, hvormed denne smukke Tale begynder. "Ligesom Vandringemanden, mine Andægtige, naar han paa sin Reise til det bestemte Maal, har bestegit en Hoi, standser for nogle Øieblikke, ser sig omkring, kaster endnu et tankefuldt Blik tilbage paa de giennemvandrede Egne, sammenligner den tilbagelagte Deel af Veien med den der endnu er tilbage, kuer derpaa frem ad til det Maal han iiler i Møde, overlægger hvorledes han best kan indrette sin Reise for at naae det, og endelig igjen tager Mod til sig og anstrænger alle Kræfter, for at fortsætte og fuldende sin Vandring; saaledes standser og det estertænkende Menneſke fra Tid til Tid paa sin Labebane til Evigheden, erindrer sig paa nye sin Bestemmelse, Niemedet af sin Tilværelse, Maalet for sin Reise igiennem denne Verden, anstiller alvorlige Betragtninger over de forsvundne Dage, og satter den Beslutning, det faste Forsæt, at giøre den beste, omhyggeligste Brug af dem han endnu har i Vente." De Forsætter han indskærper sine Tilhørere ved Aarets Begyndelse ere: 1) at omgaaes sparsommeligen med Tiden. Følgende bekiendte Tankesprog behage ved deres Korthed og Fyndighed: "Et kort Liv, vel anvendt, er længere end et langt, henbragt i Uvirksomhed" — "Af alle de Timer, vi have at leve, er der ikkun een vi kunde kalde vores, og det er den nærværende." — "Fremtiden er uvis; den er for os et ubekiendt Land, indhyllet i et Mørke, der ikke lader os see et Skridt frem ad". 2) At stræbe at blive saa nyttig i sit Kald som mulig. 3) At vogte sig for de Feil, man hidindtil har gjort sig skyldig i. 4) At nyde enhver Glæde, enhver Fordeel, enhver Belgierning, som den Algode herester vil kvanke os, med viis Maadelighed, med tilbørlig Skionsomhed og Taknemmelighed. "Hvor uendelig stor" — hedder det her (Jeg kan ikke nægte

mig den Fornøielse at afskrive dette Sted) — "er ikke Summen af alt det Gode, Gud har beviſt os, blot i det afvigte Aar? At vi inden vort kiære Fædrelands Grændser have nydt en uafbrudt Fred og alle Fredens lykkelige Felger, imedens Krigenes ødelæggende Lue har faret frem over saa mange andre Lande; at Eenighed og indbyrdes Tillid imellem de Besalende og Adlydende betrygge vort borgerlige Selskabs Vel, og fremme hver offentlig almeeennyttig Foranstaltning iblandt os, imedens vi see saa mange andre Stater lide ved Misfornøielse fra Folkets og Mistænkelighed fra Regieringens Side; at vi leve i et Land, hvor Menneſkehedenes Rettigheder alt for en stor Deel erkendes, hvor Regieringen anvender den dem betroede Magt til at giøre Folket lykkeligt; at vi leve i Land, hvor, i Almindelighed betragtet, Religionen og Gudsdyrkelsen holdes i Agt, hvor Loven æres, hvor Retfærdigheden haandhæves, hvor der arbeides paa at betrygge den Svagere imod den Magtigeres Undertrykkelse, hvor Konster og Videnskaber opmuntres, hvor Oplysningen fremmes, hvor Sandhed, Dyd og Retfærdighed nyde Agtelse, hvor Lasterne vanære hver som udøver dem, hvor alting spaaer tiltagende Velstand, giver grunder Haab om bedre Tider; er alt dette ikke en uskatelig Lykke? er det ikke alt Belgierning af Gud, som fortienet at paaſtionnes?" Nu de utallige Glæder, som enhver af os i sit Kald, i sin Stand har nydt, eller kunnet nyde i de forløbne Aar: "Glæder af den skionne Naturs Betragtning, Glæder af vore Kalds pligtens lykkelige Opfyldelse, Glæder af overvundne Vanskeligheder, af vel udførte Anslag, af tilfredsstillende Ønsker, af opfyldte Forhaabninger, Glæder af de sandfælige Gøders Nydelse, Glæder af det selskabelige Liv, af Omgang med vore Venner og Fortroelige, Glæder af vor stille, vel anvendte Eensomhed, af vor alvorlige Estertanke over vigtige Ting, Glæder af Religionen, af vore offentlige eller eensomme Andagts-

Quælsen, Glæder af vor bemærkede Fremgang i det Gode, Glæder af udøvede menneskefiarlige Handlinger."

VI. Glæde over vor Udødelighed. VII. Hvorfor Religionen ikke er mere agtet og elsket? Man savner ved disse ellers smukke Betragtninger en fast og bestemt Synspunkt. Man ventede, at Prædikanten havde behandlet denne Materie alene med Hensyn til vore Tider, og viist, hvad Aarsagerne ere, hvorfors Religionen i vore Tider, i det mindste af visse Menneskeclasser, er mindre agtet end i vore Forfædres Tider, hvorfor man er luntere i at besøge Gudstjenesten, i at bivaane offentlige, i at anstille private Andagtsøvelser og a. m. Og virkelig finder man nogle af disse Aarsager angivne, saasom den Forargelse nogle gjøre sig over visse Christendommens Læresætninger, hvilke de hverken finde grundede i Fornuften eller Skriften, men i Fortidens Vankundighed og Overtro, over de enten virkelig eller indbildte Mangler ved den effektelige Gudsdyrkelse, og de ved den indførte Skikke; den Skiodesløshed og Koldfindighed, hvormed den udvortes Gudsdyrkelse behandles og a. m. Men saa ere andre Aarsager igjen gandske almindelige, og gjælde om Religionens Mindreagt til alle Tider, saasom: at mange ikke lære at sætte Pris paa Religionen, sevend de komme i en eller anden Nød og Fare; at de ere Slaver af deres Sandser og leve deres Tid hen i Letfindighed og Tankeløshed; at Religionen byder dem at beherske deres Lidenskaber og a. m. Endog den Aarsag, Forf. finder i den vrangne Maade, hvorpaa man i Almindelighed søger at bibringe Værn Religionen i de unge Aar, "da man besværer deres Hukommelse med tomme Navne og Ord, som deres endnu svage Forstand intet Begreb kan gjøre sig om, og Hjertet intet kan føle ved: at man ved den ulykkelige Udenablaesen quæler al Estertanke hos dem, og hindrer Fornuften forsærligen i at udvikle sig"; ogsaa

denne Aarsag har ligesaa vel haft Sted i vore Fædres Tider som i vore, og endnu mere, alligevel var Religionen den Tid mere agtet og elsket end nu: dertil maa vel Aarsagerne søges i Tidernes forskiellige Oplysning, Sæder og Levemaade.

VIII. Vor Kongeboligs Ødelæggelse, som en Tilbragelse, der, hvor rædsom og sørgelig den end er, dog har mange gode Følger. Det er Prædikantens Hensigt, at saae sine Tilhørere til at ansee denne festlige Dag, som en Andagts- og Bededag, ikke som en Bods- og Poenitentsdag. "Det er ikke (siger han S. 176), skal ikke være en Bods- en Poenitentsdag. Vi have ingen forterret Guds Bredde at tilfredsstille, ingen hevngrædig Overherres Straffedomme at afvende ved at ydmyge os, ved at kaste os i Støvet. Vor Gud, de Christnes Gud, er ikke vred, fordi han lader Naturen virke efter den engang fastsatte Orden; han straffer ikke Riger og Lande, fordi han tillader, at de komme i en eller anden Nød og Fare." Jeg har intet imod disse Tankers filosofiske Rigtighed. Jeg holder det endog for en Lærers Pligt, at betage Almuen den uklarlige Forbom, at Ulykker som ramme Medmennesker, ere Straffe for deres Synder og Bevis paa Guds Fortørnelse over dem. Men jeg tænker dog, man maa være meget varsom i at bestride den Meening om de guddommelige Straffedomme i Almindelighed. Almuen kan derved let gjøres lunken imod det guddommelige Forsyn, og troe, at det ligesaa lidet bekymrer sig om Menneskets onde som gode Handlinger. — Følgende Materie af den brændende Kongeberg maa tiene til Bevis paa Forf. Veltalenhed: "En Bygning af en saa uhyre Omfang, paa alle Kanter i lys Lue, liggende der som et ildsprudende Bierg, der truer hele Egnen omkring med Ødelæggelse; en uophørlig Jldregn, som hvert Øieblik truede at antænde Byen; Skimmet af Branden, som rædsomt oplyste Nattens Maa og Mørke;

Jibens Bragen, som lod fæst i den huule Storm, blandet med Skriget af de Ulykkelige, som enten ingen Redning saae fra den fremfarende Luc, eller Lemlæstede undgik den; den bedøvende Tummel af Mennesker, som alle vilde hjælpe, alle redde; den almindelige Bestyrrelse og Forvirring, den grundede Frygt, at Slotets Stiebroe skulde blive Byens."

IX. En nøiere Kundskab om hint Liv kunde ikke bestaae med vor Lykfsalighed i dette Liv. Vor Virksomhed for denne Verden vilde derved mærkeligen svækkes: denne Jord vilde da kun have saae Glæder for os: selv Menneskets Lidelser vilde blive det en utaalelig Byrde; ja for enhver, enten vi lide ilde eller vel, vilde Længselen efter hint bedre Liv, om vi kiendte det tilfulde, blive alt for stor: vi vilde fase alt for levende vor nærværende Usfuldkommenhed, vor Forstands snævre Grændser, vore Dyders Mangler, om vi ret kunde sammenligne, hvad vi her ere, med hvad vi hiiset skulde blive og a. m.

X. Vil Religionen tabe eller vinde ved den fremstridende Oplysning. Et vigtigt Spørgsmaal, hvorved det kommer an paa, noie at bestemme, hvad man forstaaer ved Religion, hvad man forstaaer ved Oplysning, og endelig paa hvad Maade og ved hvad Midler man søger at befordre den religiøse Oplysning. Hr. C. tænker sig ved Religion "den Kundskab, Mennesket har, eller troer at have om Gud, om hans Villie og Hensigter; de Begreber og Forestillinger, Mennesket gior sig om dette ophoiede Væsen; de Sætninger han udleder deraf; den Lærebygning, han opfører paa denne Grundvold." Han tænker sig ved Religion "saavel hvad enkelt Menneske meener om Gud, som hvad hele Selskaber og Stater vilde have anseet for guddommelig Sandhed, efter deres mange og forffiallige Troesbekiendelser"; endelig tænker han sig ved Religion "Maaden Mennesket

dyrker sig Skaber paa, der nødvendig maa vare ligesaa forffiallig, som Menneskets Meeninger ere det." Ved Oplysning forstaaer han i Almindelighed Forstandens Kultur ved Menneskets fri Brug af sin Fornuft; og nu meener han: Spørgsmaalets Besvarelse kommer an paa, hvad indvoortes Vard Religionen har, og at Religionen vil vinde eller tabe ved Oplysningens Fremgang, alt efter som den er beskaffen, efter som dens Lardomme mere eller mindre stemme overeens med Fornuften. — Jeg tvivler paa, at alle vilde finde sig fornøiede med denne Oplosning, hvorved Fornuften, som saa ofte har viist Partifshed og Ustadiighed i sine Domme om Religionsmeeninger, giorves til overst Dommer over samme. Alligevel vil man med Fornøielse følge Forf. igennem de lærerige Betragtninger, han anstiller over Religionen, hvilken han anseer fra en tredobbelt Synspunkt; den falske, den med Sandhed og Bilsfarelse blandede, og endelig den sande Religion, og viser, at ingen uden den falske kan tabe ved Oplysningens Fremgang, men at den med Sandt og Falskt blandede, om den end i Ferstningen taber, dog tilsiidst maa vinde, og at den sande Religion stedse maa vinde ved Fornuftens Oplysning. — I adskillige Stykker vil nok Hr. C. finde Anledning til at forandre eller corrigere sine Tanker, naar han faaer læst den af Hr. Confessionarius Bastholm nyelig bekiendtgjorte Afhandling om vor Tids Fremgangsmaade for at befordre vor religiøse Oplysning; hvorefter

Tanker om vor Tids Fremgangsmaade for at befordre den religiøse Oplysning, af Dr. Christian Bastholm, Kongelig Confessionarius. Kiøbenhavn 1796.

Disse saa Blade kunde ikke udkomme paa nogen beileligere Tid, end nu, da Oplysningens mændenes frække

Angreb paa den positive Religion ere brevede til det Høieste, og denne Religions Lærere staae færdige for, enten at gaae over til deres Modstanderes Partie, eller at udsætte sig for almindelig Forhaanelse. Det var Tiid engang, at lære de Første Klogskab, og at sætte Mod i de Sidste. Dette er skeet i nærværende Skrift med den Værdighed, som Sagens Vigtighed udfodrede, og tillige med en Moderation, som jeg befrugter, vil blive Forfatteren ilde optaget af nogle deels Christendommens, deels Fornuftens Zelter, af hvilke de Første ikke kunne begribe, hvorledes Christendommen, efter den Reform den har faaet ved Luthers og hans Medarbejderes Hielp, endnu kan trænge til Reform; de Sidste ikke begribe, hvorledes Sandheder, som af Fornuften ere indseete, behøve at foredrages med Vaersomhed, eller vel endog at skjules for en Tiid.

Forfatteren savner hos vore nyere Religionsforbedrere den Klogskab og Sindighed, som gaaer frem med langsomme, vaersomme og uformærkede Skridt; som skjuler sin Hensigt for desto sikkrere at opnaae den. Vore Tidens Reformatorer træde offentlig frem med den Anmeldelse: "at de ville gaae til Felts imod saadanne Religionsmeninger, som for den almindelige store Hob ere hellige. De Veltænkende forbitte de, og bevrænne dem imod sig; ikkun de Letsindige vinde de, som glæde sig over alt det der er nyt, ofte ikkun fordi det er nyt, og giøre dem, ved at vinde dem, ikkun mere letsindige end de tilforn vare."

Videre laster han de Midler de bruge, for at befordre denne Hensigt. De lee og spotte: de tale Magtsprog: de hudflette alle dem som tænke anderledes end de. Imedens de prædike Tolerance for andre, udøve de den ikke selv. De indvikle dem derved i personelle Stridigheder, hvorved det sande Niemeed tabes af Sigte. De udase Galde over Mand, som af Sta-

ten ere i mange Henseender velfortiente, over Mand, som kunde være deres Fædre saavel i Alder som i Indsigter, og i begge Henseender burde være dem ærværdige. S. 10. Han bemærker meget rigtig, at de nye Religionsmeninger man giver Folket, ere ligesaavel Fordomme som de gamle, naar de ikke ledsages med stærke indlysende Grunde; "thi enhver Meening, hvad enten den er sand eller usand, er altid en Fordom for den som haver den, naar han ikke tydelig indseer de Grunde, paa hvilke den er bygget." — Det Skilderie han giver paa vore unge Reformatorer, vil man desværre finde alt for sandt: "de opsnappe ikkun vore Tidens nye Ideer, som behage dem, fordi de ere nye, og halvforsæiede give de dem igien fra sig" — "de rive need, forend de have bygget noget bedre. De udplyndre deres Medchristne, forend de have givet dem noget andet til deres Veiledning og Noeliggjørelse. De forekomme mig som den Ubesindige, der i en kold Vinter river sin Ben hans gamle Klæder af Kroppen, fordi de ikke synes ham smukke nok eller varme nok, og lader ham derpaa gaae nogen hjem." — Han viser hvor langsomt man burde gaae til Verks, inden man nedriver de Lærdomme, som ere Christnesystemet særægne, i det Sted man anseer dem for Stillads for Fornuftreligionen, som jo for jo heller bør nedrives, da en klog Bygmester ikke river Stilladsen need, forend Bygningen er opsat. Især opholder han sig ved Kirkens Lærdom om Jesu forsonende Død, og viser hvorledes denne Lærdom kan bruges til Menneskets Berøeliggjørelse, og derfor ikke bør nedrives "forend man i det mindste har saaledes omsærmet alle Menneskets Begreber om Gud og Mennesket, om Menneskets Forhold til Gud, om Syndens Natur, dens Felger, og disse Følgers Beskaffenhed, Varighed o. s. v., at man med nogen Grund kan troe, han kan undvære denne Trostegrund til sin Noeliggjørelse." Det samme gielder om andre religiøse Meeninger, der kunne tiene Men-

nefket til Trost, og altsaa ikke bør kuldkastes, førend man har noget ligesaa trosterigt at sætte i Steden.

Jeg anbefaler især Forfatterens Tanker om Skriftens guddommelige Auctoritet. De robe Erfaring og Selvkundskab, og stille mærkeligen af imod vore unge selvkløge og uerfarne Reformatovers Paatrængthed og stormende Reformersyge. "Intet er lettere (siger Forf.), end at dyppe sin Pen for at skrive Lovtaler over den rene Fornuft, og at lade sin Phantasie male sig nogle flønne Ideer til at uddynte disse Lovtaler; men at udføre disse Ideer, det er noget andet. Vilde man maaskee sige, at vore Philosopher skulde foreene sig om, af den rene Fornuft at fastsætte de for den almindelige store Hob nødvendige Religionsmeninger, og at disse igien skulde forkyndes Folket, saa bringer man jo igjen den store Hob tilbage under Auctoritetens Nag, fra hvilket man synes at ville saa menneskefærligen befrie dem ved at kuldkaste Skriftens guddommelige Auctoritet; thi enten maatte de selv ved deres egen Fornuft kunne indsee de Sandheders Rigtighed, som forkyndes dem, og dertil udfordres, at de maatte være philosophisk Tankende, hvilket Almuens vanfærligen nogen Tid vil blive, eller de maatte antage saadanne Meninger paa deres Læreres Auctoritet, og hvormeget er der da vundet? — det skal derfor (ligger han til) være mit Naad, dersom det kun maae følges, at man ikke gjør Vold paa Skriftens Auctoritet, førend Fornuften har naaet den Grad af Kultur, at den kan vejlede sig selv paa Sandhedens og Dydens Bane. Om den nogetid naaer denne Kultur, det vil Tiden lære. For mig er Ønsket større end Haabet." Alligevel viser Forf., hvorledes religiøs Oplysning kan befordres, saavel af Almuens Lærere, som af dem, hvis Embede det er at danne Religionslærere for Kirken og Staten. Og naar da Folket ved saadan klog og sindig Fremgangsmaade til Oplysning var blevet beqvemgiort til at modtage den,

da meener han, det var Tid, at Regjeringen kunde nedsætte en Commission for at giennemgaae de nuværende religiøse Meninger, og lade af de Lærebøger, som skulle bruges i Skolerne, udskrive de Lærdomme, som bleve efter nøie upartisk Undersøgelse befundne at være baade fornødt- og kriststridige. Men dette (siger han) er vist endnu for tidligt, meget for tidligt.

Der hørte mere end almindelig Klogskab og Vaersomhed til at afhandle den Sag, Forf. her har foretaget sig, saaledes, at han intet Partie skulde støde, ingen Anledning give til Misforstand. Han saae Sklar for sig fra alle Sider, og søjede sig ved hvert Skridt paa en skuffelig Afse. Alligevel troer jeg, at enhver som fatter den Aand, der hersker i det Hele, og ikke river enkelte Steder ud af deres Sammenhæng for at legles over, vil takke Forf. for sit Arbejde, og ansee det passende til Tidernes Leilighed.

P. Virgilins Maro's Æneis. Efter den latinske Original ved *H. Lang Nissen*, Doctor Philosophiæ & Magister Artium *), Lærer ved frue latinske Skole. Første Binds første Hefte. Kjøbenhavn 1796.

Dersom til at oversætte Virgil's Æneide intet videre kræves, end at Oversætteren skal forstaae sin Original, saa har Hr. Mag. Nissen givet saa uforkastelige Prover paa en ikke almindelig philologisk Kundskab, at man af ham i dette Stykke maatte vente noget mere end Middelmaadigt. Men den bedste Philolog er derfor endnu ikke den bedste Oversætter. Af et digterisk Verks Oversætter, endog i Prosa, kræves Kundskab om det digteriske Sprog, saavel i Original som Modersmaal, Kundskab om digteriske Vendinger og Perioder; der kræves megen og studeret Øvelse i Mo-

*) Efter Hr. Nissens Diploma burde det nok hede: Magister Artium & Doctor Philosophiæ.

dersmaalet, for ikke alleene at tilfredsstille Læserens Forstand ved vigtige og veludtrykte Tanker, men ogsaa hans Øre ved Ordnes velklingende Fald og numerose Perioder. Hvor vanskeligt dette Arbejde er, og hvormeget, med al den Møie en Oversætter giver sig for at faae Bugt med disse Vanskeligheder, endnu stedse bliver tilovers at rette og forbedre; det veed den bedst, som har tilbragt sin bedste Levetid med de Samles Studium, og med at overføre deres Stienheder i sit Modersmaal. Og Vanskelighederne ere ikke ringere, ja snarere større ved en prosaisk Oversættelse af en Digter, end ved en poetisk, fordi den poetiske Oversætter er nødt til, for Metrum, Mimets, og det kjendeligere Numerus's Skyld, nu at udvide Originalens Tanker, nu at omdanne dens Perioder; og har altsaa større Frihed at behandle sin Original, end den prosaiske, af hvem man kræver nøiagtigere Oversættelse af Originalens Farver, og holder mindre tilgode, end den poetiske.

Hr. Mag. Nissen er den Mand, af hvis Smag, Flid og Indsigt jeg med Tiden tør love mig en Oversættelse af Virgil, som skal gjøre vor Literatur Ære, naar han ved fortsat Øvelse i Modersmaalet faaer familiariseret sig med dets Egenheder, og ved igientagne Prover faaer ligesom mere Øreb paa den ikke lette Oversætterkonst. Hvad jeg i den foreliggende Prove savner, kan jeg bedst forklare ved at giennemgaa: et lidet Stykke, hvortil jeg vælger Begyndelsen.

Om Krig vil jeg synge, og om en Mand den første som ic. — Orig. har cano, synger jeg; denne Form giver Indholdets Forkyndelse mere Simpelt; vil jeg synge gjør, at man tænker paa den cycliske Digtets Begyndelse, som Horatz laster: fortunam Priami *cantabo* — en Mand den første er i mine Øren slabende; jeg finder heller ingen Stienhed i paa dette Sted at sætte Krig i Spidsen af Perioden.

Jeg vilde oversætte: jeg synger om Krig og om ham som først ic.

Ærend han kunde anlægge Byen. Heller: en Bye; ved Byen *κατ' ἔροον* tænker man sig Rom.

Roms høie Volde, alta moenia Romæ, heller: det stolte Rom; ved alta moenia maae man nok ikke faa meget tænke paa Voldene som paa Taarnene.

Fortæl mig o Sanggudinde, hvad Gudinden var fornærmet over — Sanggudinde for Muse holder jeg ikke for nogen Forbedring; ei at tale om, at det dobbelte Gudinde flurrer.

samt, hvi Gudernes Dronning har mede sig, at hun haardnakket lod den ved Fromhed navnkundige Mand o. s. v. — Foruden at samt i mine Tanker ikke er noget Ord for Poesie, eller engang for nogen pyntelig Prosa, er det her end ikke passende, da quidve dolens ikke sætter nogen nye Tanke, men er kun en Forklaring paa den foregaaende: quo numine laeso — hvi er: hvorledes, paa hvad Maade; men her skal forklares, af hvad Aarsag, hvorover: quid dolens — harmede sig at hun, er ikke rigtig sagt — haardnakket staaer ikke i Texten — ved Fromhed navnkundige Mand; pietas er her ikke Fromhed, men Gudsfrøgt, Religiositet.

Kan Simmelboernes Hierte saaledes optændes af Vrede. Dette Ord kunde jeg taale i en travestret Æneis; men her bør det hede: Guders (ikke Gudernes).

Der var en gammel Bye, beboet af Tyriske Uhebyggere. Hvorfor ikke Originalens Bending beholdet — langt borte lige over for Italien. Disse mange Adverbia lige væn paa hinanden klinge ilde; man kunde adskille dem: over for (ikke just lige for) Italien, og langt fra Liberens Munding.

Krig var den; er overflødig; og Kiæk ved Krigerste Syster, det forstaaer man ikke: studiis acerrima belli kunde vel være nok i en profaisk Oversættelse at give med meget Krigisk. Saadanne Prydelser af enkelte Udtryk, der egentlig ikke forstærke Tanken, men tiene mest til at fylde Øret og at udfylde Linien, behøver den profaiske Oversætter ikke ængstelig at overføre.

Hun vidste at Parserne (Parcerne) pønsede paa Sligt. Dette Udtryk kan give Anledning til et vrangt Begreb om Parcerne. Disse Skiebnevs Gudinder kunde ikke pønsse paa noget; de gave blot Skiebnevs uforanderlige Villie tilkiende.

Dette frygtede Saturnia for — alle have Side 40. Den hele Periode maae omgjøres. Overf. har ikke lagt Mærke til, hvorledes den hænger sammen i Originalen: at Subjectet Saturnia gaar lige til arcebat; at nec dum indtil honores er at ansee som en Parenthese; og at Fortællingens Traad, der var kigefom afbrudt ved Parenthesen (endskjønt denne Parenthese egentlig ikkun forklarer Juno's memoriam veteris belli) optages paa nye ved his accensa super. Havde han lagt Mærke heril, skulde han ikke oversat nec dum: ei heller var Marsagen ic; ikke oversat his accensa super: herover forbittredes hun eud mere; og overalt skulde han have givet den hele Periode en anden Form.

Saa megen Besvær medførte det at grundfæste ic. Hvorfor ikke ligesrem: saa besværligt var det, tantæ molis erat.

Neppe være de med hidfede Seil komne ud paa Dybet o. s. v. Med hidfede Seil staaer saaledes ganske forgiæves; man kunde vel begribe, de maatte have hidset Seil for at komme ud paa Dybet. Jeg havde oversat: neppe være de, Sicilien af Sigte, komme ud paa Dybet. Vel seer jeg af en Anmærkning over dette Sted S. 35, at Oversætteren holder

Originalens Udtryk: vela dabant, for at være malende og poetiske. Men det er nok at drive det Malende i Udtrykket ser vidt; en Seil man let kan falde til, naar man allevegne vil jage efter Skionheder hos de Gamle: vela dare in altum er hverken meer eller mindre, end at sætte Seil til, at seile; som jeg har oversat det i min latinske Ordbog.

Men jeg, der fremtræder i Gudernes Forsamling som Dronning, ast ego quæ Divum incedo regina. Incedo skildrer Juno's majestatiske Gang, men ikke blot, naar hun gaaer i Gudernes Forsamling. Jeg oversætter: men jeg Gudernes majestatiske (stolte, magtige) Dronning.

Her behersker Gud Volus med Herseker vælde, imperio premit behersker strengt — de kæmpende Vinde, bedre krydende, luctantes — i bradelig Fart. Bradelig kiender jeg ikke — givet dem en Rønge, der skulde vide at holde dem digt i Tømme, og give dem Ibs Tpile, naar han fik Befaling, qui sciret som veed & premere, & laxas dare jussus habenas, at stramme og løsne Toilen efter Befaling — slæbende Ilium til Italien; i Orig. portans. Her seer man ingen Grund, hvorfor et Ord skulde bruges, som paa dette Sted har et haanende Vibegreb — Ibslip Vindene: en haard Sammensætning: incute vim ventis, giv Vindene Fart — needsaenk Stavnene under Vølgen; alt for tvungen: submersasque obrue puppes. Lad Skibene synke, gaae til Grunde — eller split dem (Skibene) ad, kan ikke hede andet end slaae Skibene sønder, men Orig. age diversos heder: adspreed dem (de seilende) — og skianke dig en smuk Børneskole. Orig. & pulchra faciat te prole parentem, er identiviol langt mere smigrende: skal giære dig til Fader af smukke Børn.

Dig skylder jeg dette Rige og alt hvad jeg er. Det sidste staaer intet om i Texten: quod-

aunhuc hoc regni, dette Rige som det er — Dette sagt, drev han det omvendte Scepters Spidse ind paa det hule Biergs Side, cavum conversa cuspide montem impulit in latus siger noget ganske andet: vendte han Spydstagen om, og lagde det hule Bierg paa Siden — giennemblæste Jorderige med Orkaner: giennemblæse med Orkaner, er ikke dansk; og hvad skal Jorderige (orbis terrarum) her. I Orig. staaer tarras — baade Eurus og tillige Notus lagde sig paa Havet, tilligemed den ideligen stormende Africus. Man savner i dette hele Sted Oversætterens Flid. Naar man hører, at Vindene legge sig, saa forstaaer man dette at Vindene ophøre, at det bliver stille Veir; men incubuere mari er det modsatte. — Det tordnede i Zimmelen, kan man ikke lade sig nøie med for: intonuere poli. — og ende mit Liv for den myrdende Zaand. I Orig. blot tua manu; myrde er ogsaa et upassende Ord til Mandesald i Krig. — Men jeg standser her. De saa Erindringer jeg har gjort, ere tilstrækkelige til at anbefale Overs. en skarpere Pils, og overalt mere Nøie med sit Arbeide.

Anmærkningerne opholder jeg mig ikke ved. De ere i Almindelighed saadanne, som man kunde vente dem af Hr. Nissens Smag og Kiendskab til sine overflødige Hielpemidler. At de ved de følgende Boger, isald Arbeidet fortsattes, skulde blive saa vidtloftige som ved denne Bog, venter jeg ikke. Sær indseer jeg ei, hvortil de idelige Henviisninger til lignende Steder hos Homer nytte danske Læsere, saalange vi ingen dansk Oversættelse have af Homer.

Af Heynes disquisitio de earmine epico Virgiliano har Overs. meddeelt et kort Udtog, som lader sig meget vel læse.

Fra Norge er mig tilsendt:

Kritik over den nye norske Examen. Bergen 1796. Trykt hos N. Dahls Esterleverste. 1 Ark 8vo.

tilligemed en skriftlig Begiering uden Navn, at jeg derom vilde sige mine Tanker i Universitetsjournalen. Den unævnte Forfatter tager den nye norske Examen Artium i Forsvar imod den største Deel af hans Landsmænd, og efterat have igiendrevet deres Indvendinger, søger at vise denne Examens Fordel for Norge, som bestaae i disse: 1) "er det en skionne moralsk Dvang til Flitrigbed, at de samme som docere, ogsaa skulle give Karakter, og at denne da kunde bestemmes ikke alleene efter nogle saa Qvæstioners Besvarelse ved Examen, men ogsaa efter den daglige Flid og Færdighed, udviist og bemærket i flere Aar." — Meget rigtigt! Men saa vil Biskoppen, der ikke kan være Vidne til denne daglige Færdighed, og de øvrige tilstedeværende Literati faae liden Deel i Examen, og alt komme an paa Rector og Conrector. Disse ere nu vist nok de naturligste og kompetenteste Dommere om Disciplenes Flid og Fremgang. Men da Examen holdes offentlig, saa vil disse Mænd saameget mindre undgaae Mistanke om Partisthed hos Tilhørerne, isald deres Dom ikke svarer til den aflagte Prove ved den offentlige Examen; som Professorerne ved Universitetet, der dog intet kiende til de fleste Candidater som fremstille sig til Examen, eller deres Forældre, ikke kan undgaae den. Jeg tænker, de fleste Skolelærere, der som oftest leve i samme Bye som Disciplenes Forældre, skulde ofte finde sig forlegne ved dette Ørende. Thi undertiden vil de blive nødt til for Tilhørernes Skyld at give Candidaten en flattere Karakter, end han i Betragtning af hans i det hele Skoleaar udviiste Flid fortiente; undertiden en bedre, naar det just slumper til, at Candidaten faaer noget

som han got kan rede fra sig; og hvormeget det ved en offentlig Examen kommer an paa Slump, fornemmelig i Henseende til de middelmaadige Hoveder, hvilke ere de fleste, veed enhver Examinator.

2) "Skolelæreren befries fra det Nag, at være afhængende af Professorernes foranderlige Examinationsmethode." — Vist nok behove de ikke at frygte, at deres Disciple, som for Exempel ere underviste i den naturlige Theologie efter Guldbergs Methode, skal blive overhorte efter Kants Philosophemer, eller at de i Nar skulle blive examinerede efter een Lærebog, ad Nare efter en anden.

3) "Første Examen bliver altid efterretteligere af Rektor og Conrektor, end den nogeninde kunde blive af de bedste og meest upartiske Professores. Disse kiende ikke Candidaten. Nogen Hazard blander sig lettelig i Spillet." Hvad Forf. siger om det som slumper til ved den første akademiske Examen, er som jeg allerede har sagt, sandt, og kan heller ikke ganske forebygges ved en Skoleexamen. Overalt ere disse Examinere, i hvordan de indrettes, ingen ganske tilforladelige Prøver paa en Candidates Duellighed. Men de ere de eeneste, man kan have, og de adskille dog altid Externe, Stymperen fra den Duelige, men Graderne, den større eller mindre Stymper, den større eller mindre Duelige, komme ofte an paa Slump. Saa nyttige som disse Examinere derfor ere til Stipendiars Beskæmmelse, saa troer jeg, man kan tillægge dem for stor Bøgt til Embeders Besættelse, og ofte fornærme baade Candidaten og Staten, naar man tager Examenskarakteren allene i Betragtning ved Besordring. Jeg har i min Ungdom kiendt Mange, der indtil Misundelse have giumret i alle deres Examinere, men som derfor ikke siden ere blevne de dueligste Embedsmænd. Imidlertid maa man have en Prøve, og den i nogle Tilfælde uletterretelige er bedre end slet ingen. — Hvad Examen Artium angaaer, da er den nye

noriske vist nok mindre udsat for Lykketræf, end den akademiske, og altsaa at foretrække denne, naar man kan forvise sig om dens større Redelighed og Upartiskhed.

4) "For Fattige, som ellers maatte reise op med een Examen, og for Nige der kun vilde have een, er Anordningen profit tout clair." — Kan nok ikke nægtes.

5) "Skoleexamen var før i Juni, Examen Artium i October. Ved disse 3 Maaneders Ferier ere mange blevne male feriati, have indaandet Klubgeist, og uddampet en god Deel af det Sukommelsesværk som de havde inde til Skoleexamen. — Dette er nu forekommet. Den første Stempling er dog kommet paa Sølv, førend det allerede er bleven grønuglet af Hovedstadens Cruditeter." — Ligesaalidet.

6) "Endelig er herved den skændige Wei til Barbarie forpurret, paa hvilken mange nu begyndte at vandre. Weien var denne: N. N., enten doven eller udsvævende, eller ubequem til Studeringer, fordrey sine 2 a 3 Nar i Mesterleren: N. vil ikke demittere ham, og burde ikke heller. Flax Mennesket til Riisbenhavn, hvor han kaster sin aandelige Fattigdom i en Manufacteurs Arme, gaaer op i October og saaer lige Karakter med Rektors ordentlig demitterede og meget dueligere Kandidater. Denne Triumph flyvet paa Nygtets Vinger over Categat her op. Dovenheds Land oversalder Mesterlerens vevre Drengedørn. "Kun pore Nar, tænke de, saa maae Rektor gjøre hvad han vil; Manufacteuere skal gjøre med os, som den Hellig Land med Apostlene paa Pintzedag, og vi skulle tale med Tønder." Men vi ældre have ingen Troe til disse nye Mirakler. Man indbilder ikke os, at en Manufacteur skulde virke mere paa et Subject i to Maaneder, end en duelig N. og E. have kundet virke i to Nar. Vi mistænke altid dette, som en Enighandelens Wei, hvorigiennem, Gud veed hvorledes, Contrahander blive indsmuglede, og glæde os,

om den norske Examen Artium kan giøre fuldkommen Ende paa dette Uvæsen. R. og C. bør derfor vaage over denne Examens Hæder og Helligdom, som over deres Diefteen; og Candidaten, om han har Jøselse af sand Pre, maae dog være tilfreds med, at han ikke, som en Pog, skal staae til Confirmation for dem, der aldrig har katekeseret for ham, og at de kiære Professores ikke mere skulle have Ret til at spørge ham om noget, førend de have lært ham noget. Candidaten, om han nu vil excipere forum, udsætter sig fra Dato for den Mistanke, at han vilde undgaae Examen af dem, som kiendte hans formørkede Forstand, for, om mueligt, at dupere dem, som ikke kiende den. Saaledes blive Nigjer tvetydige, naar de uden Nød forlade deres Familiefreds; Man troer, de reiste for at deponere incognito, om det ogsaa lykkedes dem, i nogen Tiid blandt gandske Fremmede at holde Uerbarheds Skridt med indviiede Nonner. Candidaten har en Slags Anledning fra Dato, at ansee den Stalbroder ikke saa legitime promotus, som reiste over Havet efter den Karakter, han kunde faae paa det saaste Land ved sin Stuedør; eller denne sidste bør i det høieste passere blandt norske Studenter, som den, der ved Kongelig Dispensation var bleven Primester blandt de øvrige Amtsbrødre, der have giort Mesterstykke."

Man seer, hvilken ivrig Forsægter den nye norske Examen Artium har fundet her; og det vil blive vanskeligt at giendrive Forsfatterens Grunde. — Men hvad der siden skal blive af den norske Student, naar han nu i sit Fødeland har faaet Studenterrettigheder: om han i nogle Aar skal blive gaaendes hjemme, indtil han med større Sikkerhed kan sendes til den forfariske Hovedstad, eller han strax skal forsendes til Kiøbenhavn, for der at tage philosophisk og philologisk Examen; og i første Tilfælde, hvorledes man skal sørge for, at han ikke driver sin Tiid bort hjemna, og i Stødet for at bygge videre fort paa den Grund, han

har lagt i Skolen, glemme hvad han der har lært, og naar han kommer til Universitetet, begynde for fra og give sig i Manufakturernes Vold: i sidste Tilfælde, hvorledes man kan forsikre sig om, at han strax tager fat paa sine Studeringer, og ikke, da han ingen Examen har for sig som presserer, forvikles saaledes strax i Hovedstadens Udspredelser, at han aldrig hitter ud af dette Labyrinth — derom, og om andet hidhørende, taler Forsfatteren slet intet.

Hans Jver for den norske Examen Artium gaaer saavidt, at han forklarer Forordningen om samme, som en udtrykkelig Befaling, der forfatter Examen Artium for norske Depositori fra Universitet til hver katedral Skole i Norge, og at det altsaa ikke kan staae Andre end norske Privatister frit, om de vil tage Ex. Art. i Kiøbenhavn eller Norge, men at de æentlige Skolers Discipler bør tage den i Norge. — Om denne Meening kan udledes af Forordningens Ord, overlader jeg vore Lovkyndige at bedømme; mig forekommer den tvungen.

Det gior mig ondt, hos en Forsfatter der ellers røber saa sundt og modent Overlæg, at finde saa extravagant en Tanke som denne: "Overalt er det den sande Normands Stolthed, og som enhver Fader bør indblæse sin Søn, at undvære mandeligen alt det fra Kiøbenhavn, som kan have i Norge, om og dette sidste ikke var fuldt saa got." Havde Forsf. endda sagt: fra udenlandske Steder, skulde jeg intet have derimod; men fra Kiøbenhavn er vel det samme som fra Danmark i Almindelighed; og mon saadan Yttring kan bestaae med det søsterlige Venstabsbaand, som bør knytte begge Nigjer til een Stat, og som i ingen Tiid kan sniktes strammere bundet, end i nærværende! Mon den ikke opfodrer Danmark til Reciprocum, hvormed Norge skulde være ligesaa lidet tient som Danmark. Endelig tænker jeg, den sande

Ordmand er ingen uden den sande Patriot d. e. den der er ligesaa sand dansk, som norsk.

**

**

**

I Begyndelsen af Juni Maaned d. A. er mig med Posten tilkommen en Skrivelse, uden Forfatters, Steds, eller Tids Naavn, hvori den mig gandske ubekjendte Brevskriver besvarer sig over det Bisald, jeg i Universitets-Journalens 1ste Hæfte d. A. Side 31 har givet Repertorium-Skriverens, eller rettere Prof. Paulus' Forklaring over Brylluppet i Cana Joh. II., og opfordrer mig paa det venkabeligste, enten at igienkalde dette Bisald, eller at bekiendtgjøre hans Grunde imod denne Forklaring i en Extract af hans Skrivelse.

Endskjøndt jeg ikke har erklæret mig i alle Stykker tilfreds med Hr. Prof. Paulus Forklaring over Stedet hos Johannes, men dog samtykket hvad han siger om det foregionne Mirakel med Vandets Forvandling til Viin; saa skulde det ingen Overvindelse koste mig, at kalde mit Bisald tilbage, dersom enten jeg troede, at det kunde være af den Bægt hos Andre, om Brevskriveren behager at tillægge det, eller at den bibelske Fortællers Troværdighed kunde lide noget ved en Eregese, som bortforklarede det Mirakulose i Fortællingen. Men jeg har ofte ytret, at det i mine Tanker ved et Mirakels Forklaring ikke kommer an paa, hvad vi efter vore Tidens Tungtroenhed *) og større Oplysning om Naturens Kræfter, ansee for Overnaturligt eller Naturligt; men hvad den bibelske Fortæller og hans Tids Mennesker have anseet derfor; og at derfor Miraklet er reddet og Historiskriverens Paalidelighed uden Fare, naar man seer, at han og

hans Tids Mennesker have anseet Tildragelsen for overnaturlig. Det fornøier mig ogsaa at see, at Brevskriveren er af samme Tanker: "Overalt (siger han) at et Mirakel kan bortforklares, eller saa at sige naturaliseres, er dog endnu intet Devis for, at det til den Tid og under de Omstændigheder intet Mirakel var." Vilde man altsaa ansee det Bisald, jeg giver Paulus Forklaring over dette Mirakel frem for andre Fortolkere, som om jeg troede, at Evangelisten Johannes selv ikke havde holdet Tildragelsen for videre end en Bryllupspog, saa igienkalder jeg det gierne, da intet kan være vissere, naar man uden forudfattet Mening læser hans Fortælling, end at han har været overbevist om Miraklets Virkelighed. Jeg tager derfor heller ikke i Betænkning, at anføre Brevskriverens Grunde imod den paulus'ske Eregese, hvilke i mine Tanker ere indlysende. De Berømmelser, den mig gandske ubekjendte Fremmede behager at tillægge mig, vilde man tilgive min Besædenhed, at jeg holder tilbage, og allene leverer, hvad Forklaringen selv er vedkommende.

Heistærede Hr. Professor!

De har for megen Erfaring til at troe, at der gives Eftersmakkere alleene blandt Religionens og Sandheds Fiender. Mængden antager Religionen, ei efter egen Overbeviisning, men paa dens Mynlighed, som foredrager den. Naar derfor Religionens Ven kan være nogenlunde roelig ved selvmodsigende Anonymers eller bekiendte Tusentasters Angreb mod Religionen, som Noget, der ei kan lokke Andre, end dem, som gierne villé hoppe; maa han derimod bekymres, naar Mand af bestemt Værd, af bekiendt Lærdom, Sindighed og sund Kritik trade over paa disses Side; da saadant nødvendigen maa drage over til det andet

*) Sic venia verbo! Hvorfor ikke ligesaa vel Tungtroenhed som Lettroenhed?

Parti mange af dem, som hidtil fulgte den rette Wei, i det de saae mere paa Fanen, de fulgde, end Veien, denne leedde dem paa. — Jeg har intet med Repertoren eller hans jensiske Orakel at bestille — his Qvidlibet andendi semper fuit aequa potestas! — overalt, at et Mirakel kan bortforklares, eller saa at sige naturaliseres, er dog endnu intet Bewis for, at det til den Tid og under de Omstændigheder intet Mirakel var. Men dette maae De dog tilstaae, at, naar man vil bortforklare et Mirakel, som Apostelen Johannes har beskrevet som saadant, man da alt for meget blotter sin Hensigt og svage Dommekraft, naar man til dette Niemeed snart kalder Johannes selv til Hielp, snart sætter ham tilside, og affærdiger ham med et bon mot, naar denne ærlige Mand enten modsiges, eller ikke er særlig nok til at holde med den ny Fortolkning. Og De, Hr. Professor, behøver ikke min Pegefinger for at lære at see, om og hvor Repertoren og Paulus har gjort dette. Erklarer ikke Paulus 5 Vers for "qvindeligh Gæstfæstighed?" Hvorledes? Var Jesus da αρχιπρεβυς?*) Var han det ikke; da var det urette Sted at henvende Niernes Opmærksomhed til, hvis Maria ellers blot vilde være gæstfæst, og sørge for at alting gik ordentlig til. Hvor meget naturligere robe ikke disse Ord hendes dunkle Forventning om hendes Søns Hielp, grundet paa hans Ord: ουπω ηκει η ωρα μου: Ord, som, naar μου lægges til, dog vel betyde meere, end: det har ingen Hast. Er han ikke, jeg maatte sige veltairisk nok — thi saadan Frækhed læres best af ham — til at erklære 6 og 9 Vers for sædvanlige

Bryllupsceremonier? for om han maaskee kunde saae Laseren til at lade ubemærket, at disse Vinier indeholde just det, som ikke lader sig bortforklare. At det nemlig var sex temmelig rummelig Kar, som stode der, ikke til at øse Wiin i eller af, men κατα τον καθαρισμον των Ιουδαίων; og bleve fyldte til det øverste, ikke af Jesus eller hans Disciple, men af Opvarterne; ikke med Wiin og Vand, men med Vand. At Johannes ei alene, som denne rebelige Ereget dog tilstaaer, intet melder om, enten Forvandlingen skeede med Pulver eller Linctur: men endog umiddelbar paa Beretningen om, at Karrene bleve fyldte med Vand, anfører Jesu Befaling at øse deraf, og bære det frem for Gæsterne. Skal Johannes trees, og ikke noget andet fattes istedet for denne Efterretning; da seer jeg ikke, hvorledes sund Forstand kan erklære dette for sædvanlige Bryllupsceremonier. Skal han her tilsidefattes; — ja — da tilstaaer jeg, der hører just intet stort Genie til at digte en lignende Historie, der i Hovedsagen kunde see ganske rimelig ud; men da maae man og tilstaae mig, at den ikke passer sig paa Jesus; eller dog i det mindste, at man ved den Historie ikke forklarer Johannes. — Οinos kalder vor grundlærde Mand vinum aqua mixtum, Johannes taler intet om en saadan Blanding — hvorfor mon vor Ereget kunde intet see her, da han før var saa klarshnet? Nei! det streed mod hans System. Den ærlige Johannes kalder det endog το οδιον οινου γογγυμενον. Ja maaskee skal οδιον, som siden endnu eengang nævnes, herefter betyde aqua vino mixta? — Saare ubequemt har Johannes udtrykt sig!

*) Nei, det var han ikke (kan Prof. Paulus sige), men jeg har antaget "at Kristus ikke havde bragt sit Contingent af Wiin med, som Skik og Brug var i Orienten, og at hans Noder derover var bekymret." See Univ. Journ. l. c. p. 22. Noten.

og jeg vilde oprigtig raade Paulus og Repertøren herefter at øve deres exegetiske Konster paa en Forfatter, der bedre lønede Umagen, og var lidt mindre eenfoldig, eller sagde i det mindste sine Ord ikke meere, end een Gang og paa een Maade. Thi naar de saa eengang havde havt Hovedbrud — immane quantum! — saa var Arbeidet giort. Men her har de en Mohr at vaske. — En Dosmer maae ogsaa den Kjøgemester have været fremfor Professor Paulus; eller har han maaskee drukket for meget af Krydervinen, siden han ikke kunde sandse, at her var Kneb under; men utrykkelig paastaar, at denne Vand-Viin var bedre, end den reene Druue. Neppe skulde saadan Fort overgaaet Repertøren, der endnu saalænge efter kan smage Vandet. — Underligt nok er det ogsaa, at Maria, naar Vand kunde hielpe, var forlegen; thi baade maatte hun bedre, end hendes Søn, forstaae at blande Vinen, enten det saa var med Vand eller Specerier, og, hvad Vandet angaaer, siger Johannes, og angaaende Specerierne Repertøren & Comp., at de havde Nok deraf. — Vidt i den Forlegenhed og Skamsuldhed, hvortil vore Exegeters Skarpsindighed har bragt saavel Fortælleren, som Fortællingens Personer; bliver den ærlige Johannes med eet oplyst, esluderer sig selv, og taler med en Fjndhed, en Konfimesighed, som — ja som en Professor Paulus selv eller en anden af det attende Aarhundredes meest oplyste Exegeter. Det som han ser (hvilket man endog af den blotte Omstændighed saa see) antog for et Underværk, kalder han vel endnu *σημειον*, men forstaaer dog derved kun et Spøg, en Bryllupsgaade, en usædvanlig Handling. Det han ser anstaae for *indicium praesentis numinis*, som han fort forhen har kaldet *δοξα του μονογονου παρα πατρος*, hvilken han har roest

for at være *πληρης της NB. αληθείας*, betyder vel hos ham endnu *δοξα*, men forklæres efter hans Meening bedst med Vittighed, Anlæg til Smaapudserier. — Lykke er det dog for Sandheden, at disse Reformatores i deres Tver see lige saa lidet i Skrift, som i Stat eller Kirke, hvor de bør standse Reformationen, om deres Foster ikke skal blive et Vidunder, ligesaa latterligt og uordentligt, som deres Bestræbelser for at frembringe det! Den som læser Repertørens og Paulus's Forklaring over Tildragelsen, og dermed sammenligner Johannes's Fortælling, kan aldrig undgaae at troe, enten at Fortolkerne henhøre til de den lærde Verdens nu ikke sieldne Sielendheder, som, stiondt 1800 Aar yngre, dog indsee Sagen bedre, end de samtidige, der beskrevet den tildeels efter eget Biesyn; eller, om det ikke vil ham i Hovedet, maae han troe, at Fortælleren har været ligesaa klog som Fortolkerne, men havt sine Aarsager, hvorfor han vilde berette Tildragelsen saa dunkelt, at den i hans Miraklerne saa hengivne Tidsalder kunde ansees og forklæres som et Mirakel. Og her havde det været Tid at holde inde med de nyere Fortolkningsregler! Det 11 Vers, oversat i Skriftens sædvanlige Sprog, var da blevet Hoved paa Sømmet, og for Læseren et tydeligt Deviis (naar han nemlig antog den forrige Forklaring) at Fortælleren, enten han anstaae Tildragelsen for overnaturlig eller ei, dog vilde seie sin Tidsalder i at udgive den derfor. Men just her forgaaer Repertørens Taalmodighed. Vilde Johannes ikke sør, da skal han nu synge med de Fugle, han er iblandt. Og til Straf for hans forrige Stivhed skal han nu ikke oversættes, men travesteres; og Læseren skal troe, at hans Betænkning er en fattelig Ironie over hans egen Fortælling. Og haardt er han i Skole! Havde han

endda skrevet: τὸ ἐποίησε σημεῖον τῆς δόξης αὐτοῦ — ja saa havde han været en brav Mand, og alting været godt efter den Betydning, som Repertøren har givet σημεῖον og δόξα; men nu skrev han: ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων — καὶ ἐφανερώσῃ τὴν δόξαν αὐτοῦ; — og det var ilde! Men lad ham kun saa selv poenitere derfor! Jeg skal love for, at han husker til en anden Gang, at han var i Repertørens og Prof. Paulus's Hænder! — Sandt er det! — Havde Prof. Paulus eller Repertøren skrevet Grædsk; — og hvorfor mon Repertøren ikke gjorde dette? — Sproget har han dog i sin Magt; og Ideen kunde han laant af en anden stor Mand, som, for ei at forarge, kaldte Moses første Bog — Genesis! — Havde de skrevet Grædsk, eller oversat en profan Graeker; da kunde σημεῖον betyde en Prøve, og δόξα — maafee — Fortrinlighed; men at Johannes forbinder den samme Idee med disse Ord; — og giver han det ikke, hvorfor oversætter man ham da anderledes, end han selv maa have tænkt? — at han efter den Fortælling giver disse Ord den Betydning; at han, som roser sig af at have seet Deviser paa Jesu Gubdom, (s. I, 14.) regner en Tildragelse, som han selv veed at være en Bryllupsqaade, til det første af disse Deviser — ja — jeg vil gierne — gierne troe det altsammen af Frygt for Kirkehistoriens Galge, hvor disse Herrer efter Nyttet eie Herligheden og Sigt- og Sageløds-Net — men min Emule Fornuft gier sig jammerlig derved! 10.

IV.

Tillæg til den om Sal. Conferenceraad Spovon i denne Journals 2det Hæfte givne Efterretning, uddraget af 2de Skrivelser fra Præsten Hr. Petersen i Colding af 7de Juli og 12te Aug. d. N.

» De vil selv falde i Forundring over, at De ikke har seet førend nu *) andet Binds 3die Stykke af eenstybdige danske Ord, som dog virkeligen har været trykt, førend vor Ben tiltraadte Amtmandskabet. Siden skulde han nok lade være at foretage noget sligt. — Med største Iver og Fasthed arbejdede han uophørligen i sit byrdesulde Embede, og den vedholdende Taalmodighed, med hvilken han hørte Bønderne tale i deres Tvistigheder, maatte sætte den, der kendte ham noiere, i Forundring. Ogsaa var der visseligen noget deri, om man sagde, at han sløbte sig ihjel. Vel har jeg endnu ikke havt Tild til noie at giennemgaae de Mandens Papirer, der kunde formodes at indeholde noget literariskt: men dette kan jeg dog forsikre, at jeg intet udarbejdet har fundet undtagen en almindelig Historie i 4 smaae Quart-Bind, og en Danmarks Historie. Af Lucubrationer over Bellejus Paterculius, som nævnes i Kiøbenhavns lærde Efterretninger No. 16 har jeg ikke seet det allermindste. Vor Ben var ikke bekendt for at være Poet: han var det dog, men sielden, og, som jeg troer, des heldigere. For omtrent en Snees Aar siden læste jeg i Kiøbenhavns Ahr. Cont. Efterretn. nogle lyriske Stykker uden at vide Forfatteren, og de vare mig ved deres Naturlighed, Lethed og Rigtighed overmaade behagelige. Nogle af dem ere siden aftrykte i dansk Muse-Almanak Kbn. 1781. Han kiulte da af gyltdige Aarsager sit Navn, og smaaeloe af den store Sensation, de gjorde hos visse Folk. — Blandt Mandens efterladte Papirer findes intet videre, som kunde synes udarbejdet til Trykken, undtagen en Afhandling: om Rang og det nu, som det synes, vedtagne Principe ingen Rang at give ud, der er skreven med megen Skarpsindighed, men nok ikke af Forf.

*) Hr. P. havde den Godhed at sende mig et Exemplar af dette 3die Stykke. Udg.

bestemt til Trykken. Af nogle Begyndelser og Frag-
 menter i Concept sees, at han har havt i Sinde at
 bearbejde den almindelige Verdenshistorie, og den nor-
 diske Historie paa en anden Maade, end i de forhen
 nævnte haandskrevne Bind. Af det Regnskab for
 hans Underviisning, De nævner i Journalen,
 findes kun en liden Begyndelse. Af Lærebøger,
 foruden de omtalte historiske, findes ingen i Haand-
 skrift. Vel ere der tre Capitler Physik, skrevne af
 ham selv, om Legemerne i Almindelighed, Bevægelse,
 Tyngden; men jeg tvivler om, at de henhøre til
 den Art Lærebøger. Udi en indenlands Rejsendes
 Breve har han paa en underholdende Maade villet
 sagt mange gode Sandheder. Ogsaa er her Begyn-
 delsen til en dansk Ordbog, der, at demme efter
 denne Prøve, fra A til Afrykke, og efter de Reg-
 ler Forf. selv har foreskrevet sig paa lase Blade, vilde
 have faaet fortrinlige Egenstaber."

V.

Academiske Forfald.

Den 7de Juli forsvarede Hr. Lauritz Walther un-
 der Hr. Professor Todes Præsidium sin medicinske
 Inaugural-Dissertation de Asphyxia, præsertim ner-
 vatorum, og erholdt derefter Doctorgraden i Me-
 dicinen.

Det ved denne Leilighed udstødte Indbydelses-
 skrift meddeeler af det kongelige Geheimearchiv i Ori-
 ginalen et hidtil utrykt Diploma dat. Aar 1400 første
 Søndag efter Bartholomei Apostels Dag, hvorved
 Kong Erik af Pommern confirmerer sin Moders
 Dronning Margrethes Gavebrev til adskillige Kirker
 og Kloostere.

Medicinsk Embedsexamen.

Den medicinske Embedsexamen have følgende
 Candidater underkafstet sig:

Den 21 Mai d. A. Simon Bugge.

Den 9 Juli Ole Hieronymus Münster.

Den 20 August Andreas Lund.

Den 3 September Paul Scheel. Som alle
 have erholdt Charakteren Laudabilem.

Pharmaceutisk Examen

have underkafstet sig:

Den 27 April Johan Gustav Kolberg.

Den 16 Juli Peter Jesper Hørslev Frich.

Den 1ste August Hans Henrich Maschman.

Alle 3 med Charakteren Laudabilem.

Juridisk Forberedelsesexamen.

Den 27 August have følgende Candidater ind-
 stillt sig til den befalede juridiske Forberedelsesexamen:

1) Lieutenant Bockman af Søetatens.

2) U. E. Thygesen *).

3) Poul Edvard Rasmussen, hvilke alle
 erholdte Charakteren admissus.

Magisterpromotion.

Den 1ste September forsvarede Hr. Søren
 Nicolaj Johannes Bloch, Subrector og øverste
 Hører ved Odense latinske Skole, som allerede tilforn hav-
 de underkafstet sig Skoleembedsexamen, sin Afhandling
 de vera veterum & quidem Theocriti Eidylliorum,
 bucolici præsertim generis, indole &c., for at er-
 holde Magister- og Doctorgraden i Philosophien, Re-
 spondens var Claus Unger Lund.

* Denne Candidat havde efter Reskriptet af 18 Julii d. A. Dispensation for denne Forberedelsesexamen, men
 vilde ikke betiene sig af samme.

VI.

Frue Geheimeraadinde Stampes Foundation
for et Reise-Stipendium ved Kiøbenhavns
Universitet, under Navn af det Stampiske.

No. 6. C7. Een Rigsdaler Det har været min
1790. sal. Mand, afgangne Statsminister og Geheimeraad
Henrich Stampes Willie, at efter hans og min Død
fulde gives af vores Midler en Kapital, af hvis Ren-
ter en academisk Borger, som her ved Universitetet
havde fuldendt sit academiske Cursum, kunde nyde
Understøttelse til, ved fremmede Universiteter og nyt-
lige Reiser at gjøre videre Fremgang i sine Studerin-
ger. For at see denne min afsdøde Mand's saa godgio-
rende Hensigt, saasnart muligt, endog for min Død
opfyldt, er det jeg underkveerne Magrethe Elisa-
beth Grøtt, sal. Stampes.

1) Herved legerer den Summa 3000 Rdlr.,
friver Tre Tusinde Rigsdaler dansk Courant, til et
Reisestipendium ved Kiøbenhavns Universitet, som skal
kaldes det Stampiske.

2) Denne Kapital 3000 Rdlr., som strax skal
overleveres til Consistorium, besørger samme paa Rente
udsat, imod sikker første Prioritets Pant, ligesom an-
dre Universitets Midler.

3) Disse 3000 Rdlr. aarlig Rente skal en Stu-
dent, som er fød af stikkelige Forældre, haver lagt sig
efter det juridiske Studium, deri gjort god Fremgang,
og erhøbet latin'sk Examen med beste Character, nyde,
for ved Hjælp deraf videre at udbrede sine Kundskaber,
saa vel i den juridiske, som andre nyttige Videnskaber,
og især, hvad der hører til Oeconomie og Statistik.

4) Udi 3 paa hinanden følgende Aar oppebærer
han, medens han er udenlands og paa Reiser, den
ommeldte Rente, 120 Rdlr. aarlig. — Om den Frem-
gang han gjer i Videnskaberne, indsender han aarlig

til Consistorium troeværdige Attester fra de Professo-
rer, hvis Undervisning han har benyttet sig af.

5) Saalange jeg lever, forbeholder jeg mig
ene Ret til at udnævne den og de Personer, som skal
nyde dette Stipendium, og efter min Død tilfalder
det den ældste af min fornævnte asg. Mand's og min
Familie at udnævne dem, som skal oppebære samme,
men naar ingen af Familien mere er til, skal saadan
Udnævnelse tilfalde Consistorium.

6) Som den Summa 120 Rdlr. ikke er tilstræk-
kelig for en Student, til derved alene at kunne op-
holde sig ved fremmede Universiteter og paa Reiser,
saa maa det tillades, at de aarlige Renter af Sti-
pendium enten oplægges, indtil de blive den Sum,
at en Student dermed i 3 Aar kan udkomme, eller og
dette Stipendium lægges til et andet Reise-Stipen-
dium, saa at den Student, som nyder et andet saa-
dant Stipendium, tillige kunde hjælpes med dette.

7) For den Umage og Omsorg, som Consisto-
rium har med dette Stipendium at udsatte paa Rente,
og denne at have med videre, giver jeg To hundrede
Rigsdaler, som ligeledes strax udbetales til Consisto-
rium, der besørger samme, mod sikker Pandt, paa
Rente udsat, og hvoraf den Professor, som af Consi-
torio udnævnes til at være Ephorus for det ovenan-
førte Reise-Stipendium, nyder de aarl. Renter ste
Rigsdaler.

Den Kongelige Confirmation, er dateret Friede-
richsberg Slot den 30 Juli 1790.

Da det var Frue Geheimeraadinden efter den 6te
Artikel forbeholdet, enten at ubbetale de fulde Renter
af Stipendium strax, eller at oplægge dem til Capita-
lens Forsørgelse, saa forespurgte Consistorium sig, hvad
hendes Willie var. Hvorpaa hun besluttede, indtil
videre ikke at bortgive Stipendiet, men lade det hen-
staae til Capitalens Formørelse. De saaledes oplagte

Renter beløbe sig nu til den Summa 615 Rdlr. 83 s. Nu først har Geheimeraadinden udnævnt Candidatus Juris Erik Sammelef til at nyde dette Stipendium fra sidste 11 Juni, dog ikkun Renter af den legerede Hovedstol 3000 Rdlr., saa at de nyopvante besparede Renter blive staaende til Legatets videre Fremveft.

Ephorus er Hr. Generalauditor og Etatsraad Nørregaard.

VII.

Frue Geheimeraadinde Stampes Gave af 200 Rdlr. til Inspector paa Walkendorfs Collegium.

Efter min sal. Mand afg. Statsminister og Geh. Raad Stampes yttrede Ønske og Billie stianker og giver jeg underkrevne Magrete Elisabeth de Stampe herved til Kiøbenhavns Universitet den Summa To hundrede Rigsdaler, som strax udbetales til Confiskorium, og af samme besørges udsatte paa Rente, mod sikkert Pandt, ligesom andre Universitetets Midler; og skal den aarl. Rente af disse 200 Rdlr. tillægges den Alumnus, der er Inspector paa Walkendorfs Collegium, medens han forestaaer Inspectoratet, som et Tillæg til det Stipendium, han ellers nyder af Collegio. Dets til Bekræftelse under min Haand og Signet. Kiøbenhavn den 7 August 1790:

M. C. de Stampe.

(L. S.)

VIII.

Fremmedes Kiendskab til danske Lærde og dansk Literatur.

(See forige Aargangs 3die Hefte X.)

I.

I Prof. Grens neues Journal der Physik findes adskillige physiske og chemiske Afhandlinger af Hr. Hofmarskal og Kammerherre Sauchy, oversatte af det danske.

2.

I *l'esprit des Journaux*. Fevrier 1794 gives en udførlig Extract af *acta regia societatis medicæ hauniensis* Vol. II, og Recensenten undskylder Extractens Vidtledtighed med Samlingens Digtighed.

3.

I *Allg. Literatur-Zeitung* April 1795 roses Hr. Professor Todes: *Receptschreiben nach einem zweckmäßigen Plan* vorgetragen, und mit vielen zergliederten Exempeln practisch erleuchtet, for den videnskabelige Form, Forsk., der i sine Strifter altid gaaer sin egen Gang, har vidst at give ogsaa denne Sidegren af Lægevidenskaberne. Dog forekommer Recens. den Definitions-, Divisions- og Subdivisionskonst, som her er anbragt, ikke at være hensigtsmæssig, og snarere at opblæse den ufuldendte Læge, end at fuldende ham, og at lære ham at synes, hvad han ikke er i Stand til at være.

4.

I *neue alg. deutsche Bibliothek* 16 Bind 1ste Stykke recenseres *Auswahl dänischer Lustspiele für Deutsche*, herausgegen von Sander — nebst einer Schilderung des dänischen Theaters von K. L. Rahbek Professor, 1stes Bändgen. — Ogsaa denne Recensent finder Ewalds Kolf Krage, som hans entusiastiske Venner i Danmark vilde have anset som et Meesterstykke, hvilket Selskabet til de skionne Videnskabers Fremmelse ikke satte Pris nok paa, "fuldt af geile Stud." — Som det bedste Stykke i Samlingen roses Heibergs *Seckenborn*. *Guldaasen* af Plussen kaldes en Farce, som ved lange Betientseener, ved de platte Samtaler imellem Sol-

daterne i Vertshuset og deslige er yderst udtrukken, og i hvis hele Sammensætning er end ikke en Skygge af Fiinhed; ligesom den derved til Grund liggende Intrigue er meget flau. Høfforgen af Heiberg kaldes et temmelig raacet Produkt, hvori desuden den Byes Sæder, hvorhen Scenen er forlagt, nemlig Berlin, ere forseilede. — Overalt troer Rec., at saa danske Skuespil vil finde Bisald paa tydske Theatre, og at det største Deelen mangler dem paa en Fiinhed i Behandlingen, som vel ogsaa savnes i mange nyere tydske Stykker, og som dog væsentlig hører til et Bærks Fuldkommenhed af dette Slags.

I Hr. Prof. Rahbe's vittige og underrettende Skilderie af det danske Theater, savner jeg med Forundring vor danske Karschin, Mad. Bpie, hvis saavel paa det danske Theater opførte, som for samme skrevne Dramer fortiente langt snarere at nævnes, end mange andre, der ingen Udkomst synes at have dertil, end privat Beskab.

5.

Det er ikke mange Aar siden, at Engellænderne begyndte at meddele deres Landsmænd Udtoget af Recensioner over tydske Skrifter, største Deelen udtagne af Göttingische Anzeigen og alg. Literatur-Zeitung, da de tilforn ikke kiendte stort videre til denne Nations Literatur, end af de saa tydske Skrifter, som bleve oversatte paa Engelsk. For saa Aar siden er en nye Journal begyndt i London, under Navn af the british critic, hvor jeg under Rubriken *Foreign Litteratur* ogsaa finder Denmark, og nu og da et dansk Skrift anmeldt, steds, saavidt jeg har mærket af Bisberhavnske lærde Esterretninger. Skulde endog Grunden til dette Phænomen ikke være saameget Agt for den danske Literatur, som Boghandlerpaafund, for at give den nye Journal et Fortrin af Fuldstændighed fremfor sine ældre Brødre; saa bør dog denne vor Literatur gunstige Omstændighed opfo-

dre være lærde Journaludgivere, og fornemmelig Bestyrerne af de Kiøbenh. lærde Esterretninger til at have et vaaget Øie med dem, som de betroe det vigtige Arbejde at bekiendtgjøre deres Landsmands literariske Fortienester, og ikke at overlade det til umodne Halslærde, som under Anonymitetens Maske kunne giøre deres Crediteter i Penge, eller til uerfarne unge Mennesker og klabte Partiegængere, som ikke kiende andet end Dagens Evangelium, og ofte paa Sædeligheds og god Ordens Beføstning jage efter Pøbelens Gunst, fer at forskaffe sig en ephemerisk Celebritet. — Disse Esterretninger have nu vedvaret det meste af dette Aarhundrede, og vil ventelig overleve hver anden lærd Journal, saalange Forlæggerne skal beholde deres Privilegium. Det var derfor at ønske, at disse Esterretninger, hvorefter Fremmede vil bedømme vor Literatur, maatte staae under noget lærd Selskabs Bestyrelse (som de göttingische Anzeigen), der, uden at udøve nogen egentlig Censur, kunde bestikke saadanne Recensenter til hvert Fag, i hvis Hænder saavel Skribenternes, som Fædrelandets literariske Ære kunde være sikker.

6.

I Jacob's Annalen der Philosophie Mai 1795 recenseres den tydske Oversættelse af Hr. Bergers i Schlesvig udkomne Dagens Anliggende, som skal være slet giort og slet trykt. Rec. angiver som Grunden til Forfatterens nye Slags politiske Randestøberie (som han kalder det), at han for tidlig er bleven bekiendt med den kantiske Philosophies ophøiede Sandheder, sevend hans Aand endnu var moden nok til at fatte og anvende dem. I det øvrige satte han Pris paa hans Talenter, og raader ham at gaae tilbage til de almindelige Menneskers empiriske Bei, og opholde sig der endnu en liden Stund, da han forsikker ham, at han med sine gode Indsigter og sit varme Hjerte vil ogsaa her kunne stifte megen

Nytte. Til Slutning offer han meget, at man snart maatte anvise hans Virksomhed en for samme passende Sphære. Dette Ønske igientager jeg gierne, ikke allene for Hr. B., men for alle vore talentfulde politiske Sværmere, som, naar de betids bleve satte i Arbejde med den virkelige Verdens Systemer, og ikke overladte til en vild og ophidset Fantasiens Førelse, der drager dem alt mere fra den virkelige Verden, ikke vilde søge at omdanne denne efter deres Egoistiske Griller, med Andres Foruroligelse, og ofte egen Belfarvs Spilde.

Ved denne Leilighed bør jeg ikke lade være uanmeldet, til Ære for Hr. Bergers Sandhedskierlighed, at han i Minerva for Marti d. A. har gienkaldet tvende af ham i Repertorium for Fædrenelandets Religionslærere indferte Stykker, det ene en Afhandling om Religionslærerens Forhold til sin Stand i Selstabet i 2det Hæfte; det andet et foregivet anonym Brev i 4de Hefte; hvilke han vil have anseet begge som uskyldne. Jeg har sagt mine Tanker om begge Stykker i denne Journals 1ste Hefte for indeværende Aar Side 29 og 38.

At Tabet af en saa interessant Medarbejder maatte gaae Repertoriumskriveren, eller som han nu selv kalder sig, Repertoren, nær, er begribeligt. Han erklærer sig i Riisbønh. lærde Efterretninger — et Blad, som staaer beredt til at optage alle hans Markkrigerier — imod Hr. Berger for denne hans Oprigtighed, som imod en Forræder og Dølkemorder: ogsaa du her Brutus! udraaber han, men lader derfor ikke Modet falde, og forsikrer, at han har Materialier nok til at fortsætte Repertoret, endog uden fremmed Bistand, i nogle Aar. Han hænger ogsaa allerede Skiftet ud for det 5te og 6te Hefte, "med hvis Trykning gives i næste Uge — fra 1ste Juni at regne! — uselbbar Begyndelse." Hvilket

Evangelium for Repertoriets tænkende Læsere! — Og da skal de tillige blive underrettede om Evangelistens Individualitet, som hidindtil har været dem en Gaade.

7.

I Schleswig-Holsteinische Provinzial-Berichten 1795. 5 Hefte meddeles min Beretning om Geheimeraad Carstens Død af Universitetsjournalen i et tydk Oversættelse.

8.

I Wielands N. deutscher Merkur October 1795 er det skionne Skilderie af Holberg oversat af Suhms samlede Skrifters 4 Deel.

9.

I Giornale della Letteratura italiana, som udkommer i Mantua, for Aar 1794, gives i Anledning af Anmeldelsen af Hr. Professor Wads Fosilia ægyptiaca musei borgiani Velitris, en Fortegnelse paa de Skrifter, som Tid efter anden ere udgivne for at oplyse dette i sit Slags eneste Museum, hvilke beløbe sig alt til 16 Stykker, hvoriblandt man med Fornøielse bemærker, at den halve Deel er udgivet af danske Forsattere. En rig Host er endnu tilbage, som det var at ønske, maatte finde Arbejdere, imedens Hostens Herre endnu lever.

10.

I Sammlung einiger Schriften über vulkanische Gegenstände und den Basalt. Aus dem Französischen und Dänischen. Mit eigenen Abhandlungen herausgegeben von Carl Wilhelm Wöse. Frankfurt am Main 1795 — findes oversatte 2de Abhandlinger af det Riisbønhavnske naturforskende Selskabs Skrifter: 1) über eine py-

ramidalisch zugespitzte Basaltfäule von Farbe, af Etatsraad Kothe. 2) Von den Basaltgebirgen auf den sibirischen Inseln, in Auszügen aus Briefen des Capitains Born, af samme.

II.

J neue Bibliothek der schönen Wissenschaften und freien Künste 55 Binds 1ste Stykke, har atter den danske Literatur sin egen Rubrik, hvori udførlig bedømmes følgende danske Skrifter: 1) Wielands Oberon ved Stoud. 2) den syngende Søemand ved Claus Frieman, hvor Prisen tilkiendes Mindesangen over den første norske Ostindifarer, som i Aaret 1791 blev udrustet. Nogle Stropher deraf anføres i Originalsproget. 3) Tordes danske prosaiske Skrifter 1 Deel. "Alt (siger Rec.) hvad som karakteriserer denne Skribent fremfor andre danske Skribenter, original og ægte Lune, forbunden med en naturlig Popularitet, finder man her i en endnu høiere Grad, end i hans poetiske Skrifter. — Uden just at trænge dybt ind i nogen Materie,

veed Hr. T. dog at behandle bekjendte Ting paa en underholdende Maade, og saaledes læser man ham ogsaa der gierne, hvor man ikke kan bisalde ham. Overalt bliver man en Mand vaer, som ikke blot lægger Frugterne af sin Læsning til Skue; men som selv har taant, selv som Læge, Borger og Menneske iagttaget. Da nu desuden hans humoristiske Genius er en ægte Capriccio, saa viser han sig ogsaa mest til sin Fordeel i Opsatse af dette Slags, hvor han kan frie omhværme, uden at befrygte, at man skulde forekaste ham at have overtraadt Konstens uestergivelige Regler. 4) Poetiske Samlinger udgivne af et Selskab, 1ste Bind 3de Stykke, ligeledes med Exempler i Originalsproget. Som de fortrinligste Stykker i denne Samling reeses: den første Morgen til Elise af Jettis; videre Laurbærkoven: et Syn af Rahbet; og Høstgildet tilligemed Peters Bryllup, begge ved Thaarup. Ved det første Stykke opholder Rec. sig længst, og forelægger dets Plan og Maaden det er udført paa, omstændelig.

Indhold af tredie Hæfte for 1796.

I. Det lilliendahlste Legat	= fra Side 97 til 117	
II. Kongelige Reskripter og Collegiernes, især det Kongl. danske Cancellies Breve		til 123
III. Vigtige danske Skrifter		S. 135
*** Brev til Udgiv. angaaende Repertor.		— 138
IV. Tillæg til den om sal. Conferenceraad Sporon i denne Journals 2det Hestegivne Efterretning ic.		sammest.
V. Academiske Forsald		S. 139
VI. Frue Geheimeraadinde Stampes Fundation for et Reise-Stipendium ved Kiøbenhavns Universitet, under Navn af det Stampisse		S. 140
VII. Frue Geheimeraadinde Stampes Gave af 200 Rdlr. til Inspector paa Walckendorffs Collegium		141
VIII. Fremmedes Kiendskab til danske Lærde og dansk Literatur		sammest.
